

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาและนำเสนอข้อมูลการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของช่างทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา และช่างทอผ้านาหมื่นศรี จังหวัดตรัง 2) เพื่อศึกษาและนำเสนอข้อมูลการดำเนินธุรกิจของกลุ่มทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา และกลุ่มทอผ้านาหมื่นศรี จ.ตรัง ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยด้วยวิธีการสัมภาษณ์ โดยเลือกสัมภาษณ์จาก 1) ผู้ประกอบการทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา และนาหมื่นศรี จ.ตรัง 2) ช่างทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลาและนาหมื่นศรี จ.ตรัง รวมทั้งสังเกตการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของกลุ่มทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา และกลุ่มทอผ้านาหมื่นศรี จ.ตรัง นำผลการวิจัยมาวิเคราะห์ตีความและนำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาความ

สรุปผลการวิจัย

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลาและช่างทอผ้านาหมื่นศรี จ.ตรัง

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา

จากข้อมูลข้างต้นซึ่งกล่าวถึงการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา นั้นสามารถสรุปในภาพรวมได้ดังนี้

สำหรับสาเหตุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าของช่างทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา นั้นมีสาเหตุมาจาก 1) ความต้องการอนุรักษ์ภูมิปัญญาทอผ้าเกาะยอ 2) ความรักและชื่นชอบในลวดลายผ้าทอเกาะยอ 3) ความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาทอผ้าเกาะยอ 4) การได้รับการถ่ายทอดเทคนิคการทอผ้าเกาะยอจากบรรพบุรุษ และ 5) การได้เห็นแบบอย่างของช่างทอผ้าอาวุโสในการทอผ้าเกาะยอ ในเรื่องกระบวนการถ่ายทอดพบว่าช่างทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา ผู้สอนจะตั้งวัตถุประสงค์ด้านความรู้ความเข้าใจใน 1) ประวัติความเป็นมาของผ้าทอเกาะยอ 2) คุณสมบัติของผ้าทอเกาะยอ วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ในการทอผ้าเกาะยอ และเทคนิคการทอผ้าเกาะยอ และ 3) พิธีกรรมการทำผ้าห่มพระธาตุเจดีย์สมเด็จพระเจ้าเกาะยอ ในขณะที่การตั้งวัตถุประสงค์ด้านทักษะความสามารถผู้สอนได้ระบุให้ศิษย์มีทักษะความสามารถใน 1) การสร้างลายผ้าทอเกาะยอ 2) การซ่อมเครื่องมือทอผ้า 3) การตกแต่งลวดลายทอผ้า และ 4) ขั้นตอนการทอผ้าตั้งแต่ต้นจนจบ ส่วนวัตถุประสงค์ด้านทัศนคติต่อวิชาชีพผู้สอนหรือช่างทอผ้าจะมุ่งหวังให้ศิษย์เกิดความภาคภูมิใจในอาชีพ สำหรับรูปแบบการเรียนรู้การทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา เป็นการเรียนรู้ตามอัธยาศัยและเรียนรู้อย่างเป็นทางการจากช่างทอผ้า ส่วนขั้นตอนการถ่ายทอดพบว่ามีเตรียมความพร้อมในการถ่ายทอด โดยผู้สอนจะ 1) เตรียมการสอนอย่างง่าย ๆ 2) เตรียมอุปกรณ์ใน

โรงทอผ้า และ 3) หากต้องไปสอนในโรงเรียนจะเตรียมอุปกรณ์ไปสอน ส่วนผู้เรียนจะ 1) เตรียมศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผ้าทอเกาะยอก่อนเรียน และ 2) ผู้เรียนควรทำให้สบายก่อนเรียน เมื่อเตรียมความพร้อมแล้วผู้สอนหรือช่างทอจะฝึกฝนศิษย์ด้วยวิธีการ 1) ให้คำแนะนำระหว่างฝึกทอผ้าอย่างใกล้ชิด 2) ให้ศิษย์ฝึกฝนบ่อย ๆ และ 3) สาธิตให้ศิษย์ดูก่อน โดยระยะเวลาที่เหมาะสมในการฝึกทอผ้าจนชำนาญโดยเฉลี่ยจะอยู่ที่ 1 เดือนถึง 5 ปี ผู้สอนจะมีกลยุทธ์ในการสอนแบบ 1) เรียนปนเล่น และ 2) ไม่เร่งรัด ปล่อยให้ไปทำตามธรรมชาติ ผู้สอนจะเน้นบรรยากาศเป็นกันเอง ผู้สอนจะใช้สื่อการสอนคือ 1) กี่ทอผ้า 2) อุปกรณ์ทอผ้าต่าง ๆ 3) บอร์ดแสดงข้อมูลเกี่ยวกับผ้าทอเกาะยอ จ.สงขลา และ 4) สื่อการสอนในสถาบันทักษิณคดีศึกษา ซึ่งเมื่อผลงานผ้าทอเสร็จสิ้นช่างทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลาเห็นว่าผลงานทอผ้าของศิษย์อยู่ในระดับที่น่าพอใจระดับหนึ่งจนถึงพอใจมาก จากการถ่ายทอดของช่างทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา ผลงานผ้าทอคุณภาพดีของศิษย์ตั้งแต่รุ่นแรก ๆ จนถึงปัจจุบัน ทำให้ได้รับการยอมรับและได้รับรางวัลในวงกว้าง ถึงแม้ว่าแนวโน้มช่างทอจะไม่ได้เพิ่มจำนวนในอัตราสูงนัก แต่อนาคตผ้าทอเกาะยอจะยังคงอยู่คู่กับ จ.สงขลาต่อไป โดยคงรูปแบบการทอผ้าเชิงอนุรักษ์เช่นเดิม

ปัญหาและอุปสรรคในการถ่ายทอดมีหลายประการดังนี้ 1) ปัญหาความยากของเทคนิคทอผ้า 2) ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก 3) หลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนไม่ต่อเนื่อง และ 4) ช่างทอผ้าบางส่วนไม่ทอผ้าตามรูปแบบทอผ้าแบบดั้งเดิมซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของเกาะยอ

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้านาหมื่นศรี จ.ตรัง

จากข้อมูลข้างต้นซึ่งกล่าวถึงการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้านาหมื่นศรี จ.ตรังนั้นสามารถสรุปในภาพรวมได้ดังนี้

สำหรับสาเหตุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าของช่างทอผ้านาหมื่นศรี จ.ตรังนั้นมีสาเหตุมาจาก 1) ความต้องการสืบทอดผ้าทอนาหมื่นศรี 2) ความต้องการรายได้เลี้ยงครอบครัว 3) ความคุ้นเคยกับสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับผ้าทอนาหมื่นศรีตั้งแต่เด็ก ๆ และ 4) การได้เห็นตัวอย่างช่างทอผ้าอาวุโสในชุมชนนาหมื่นศรี ส่วนในเรื่องกระบวนการถ่ายทอดพบว่าช่างทอผ้านาหมื่นศรี ผู้สอนจะตั้งวัตถุประสงค์ในการสอนด้านความรู้ความเข้าใจเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจใน 1) ประวัติความเป็นมาของผ้าทอนาหมื่นศรี จ.ตรัง 2) คุณสมบัติของผ้าทอนาหมื่นศรี จ.ตรัง และ 3) พิธีกรรมการไหว้ครูของกลุ่มทอผ้านาหมื่นศรี จ.ตรัง ในขณะที่การตั้งวัตถุประสงค์ด้านทักษะความสามารถได้ระบุให้ศิษย์มีทักษะความสามารถใน 1) การทำผ้ายกดอก 2) การคัดลายผ้า 3) ความจำและสมาธิในการทอผ้า และ 4) การทอผ้าเป็นกิจวัตรประจำวัน ส่วนวัตถุประสงค์ด้านทัศนคตินั้น ผู้สอนจะมุ่งสอนให้ศิษย์เห็นแบบอย่างที่ดีในอดีตอย่างคุณยายกุศล และปลูกฝังความภาคภูมิใจในผ้าทอนาหมื่นศรี จ.ตรัง สำหรับรูปแบบการถ่ายทอดความรู้ผู้สอนจะเน้น 1) การพูดคุยกับศิษย์จนเป็นกันเอง แล้วจึงค่อยให้ศิษย์เริ่มทอผ้าเอง 2) สาธิตให้ศิษย์ดู และ 3) เรียนรู้อย่างเป็นทางการจากครูช่างหรือช่างทอผ้านาหมื่นศรี จ.ตรัง ส่วนขั้นตอนการ

ถ่ายทอดพบว่าการเตรียมความพร้อมในการถ่ายทอด โดยผู้สอนจะเตรียม 1) อุปกรณ์และสถานที่ และ 2) ตัวอย่างหรือสื่อการสอน ส่วนผู้เรียนไม่จำเป็นต้องเตรียมอะไรมาก จะเตรียมก็แค่เตรียมใจก็พอ ผู้เรียนหรือศิษย์ควรฝึกฝนจนชำนาญ โดยการลองผิดลองถูก จนเกิดความสามารถในการแก้ปัญหาและทอได้ชำนาญขึ้น โดยระยะเวลาที่เหมาะสมในการเรียนทอผ้าจนชำนาญจะใช้เวลาประมาณ 6 เดือนจนถึง 5 ปี ผู้สอนหรือช่างทอผ้านาหมื่นศรีควรใช้กลยุทธ์ในการสอนโดยใช้ 1) การสร้างแรงจูงใจ 2) การเสริมแรง และ 3) ลองทำจริง ผู้สอนจะเน้นบรรยากาศการถ่ายทอดเป็นกันเอง สื่อการสอนที่ผู้สอนหรือช่างทอผ้านาหมื่นศรี จ.ตรังนิยมใช้คือ 1) กี่ทอผ้า 2) อุปกรณ์ทอผ้าต่างๆ และ 3) สื่อในห้องแสดงประวัติความเป็นมาของผ้าทอนาหมื่นศรี ซึ่งเมื่อผลงานผ้าทอนาหมื่นศรีเสร็จสิ้น ผู้สอนประเมินผลงานผ้าทอนาหมื่นศรีของศิษย์แล้วเห็นว่าอยู่ในระดับที่ยังไม่พอใจเท่าที่ควรจนถึงพอใจมาก ซึ่งจากการถ่ายทอดของช่างทอผ้านาหมื่นศรี จ.ตรัง พบว่า 1) อนาคตจะมีผู้สืบทอดผ้าทอนาหมื่นศรีต่อไป 2) กลุ่มผ้าทอนาหมื่นศรีเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงสำคัญในการร่วมกิจกรรมทางศาสนาในชุมชนนาหมื่นศรี 3) สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น และ 4) กลุ่มทอผ้าเป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชน

ปัญหาและอุปสรรคในการถ่ายทอดของผู้สอนประกอบด้วย 1) ด้ายสีไม่ตรงตามสเปคที่ต้องการจึงทำให้ศิษย์ต้องเสียเวลาทอผ้าใหม่ และ 2) การรวมกลุ่มในสภาวะสังคมปัจจุบันซึ่งทำให้รวมกลุ่มได้ไม่พร้อมหน้ากัน จึงทำให้ผู้สอนจะถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้านาหมื่นศรีได้ยากขึ้น

การสังเกตพฤติกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา และกลุ่มทอผ้านาหมื่นศรี จ.ตรัง

ผลการสังเกตการถ่ายทอดภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอ จ.สงขลา พอสรุปได้ว่า ส่วนใหญ่จะใช้บ้านเป็นสถานที่ในการถ่ายทอดการทอผ้าและจำหน่ายผ้าทอ ผู้สอนไม่ต้องเตรียมอุปกรณ์ในการสอนอะไรมาก เพราะจะเน้นการสอนจากสถานที่จริงเป็นหลัก ซึ่งอุปกรณ์ต่างๆ ในการทอผ้ามีเพียงพอลอยู่แล้ว สำหรับผู้สอนจะวางตัวนำเคารพและเป็นกันเองกับศิษย์ในเวลาเดียวกัน จึงทำให้ผู้เรียนมีความตั้งใจเรียนรู้ผ้าทอเกาะยอเป็นอย่างดี ผู้สอนจะเน้นทำให้ดูเป็นตัวอย่างก่อนที่จะให้ศิษย์ลองหัดปฏิบัติจริง เมื่อโรงเรียนได้ติดต่อเพื่อให้นักเรียนมาเรียนรู้ผ้าทอเกาะยอ ทางกลุ่มทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา จะถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าให้แก่แก่นักเรียนด้วยวิธีให้มาเรียนที่กลุ่มทอผ้าและผู้สอนเดินทางไปเป็นวิทยากรสอนศิษย์เองที่โรงเรียนหรือสถานศึกษา ทั้งนี้ทางกลุ่มทอผ้าฯ จะเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนเกาะยอได้เรียนรู้การทอผ้าเกาะยออย่างไม่ปิดกั้น ซึ่งศิษย์ส่วนใหญ่มีความสุขในการรับการถ่ายทอดเป็นอย่างดี นอกจากนี้ทางกลุ่มทอผ้าเกาะยอยังมีโอกาสต้อนรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่มาเยี่ยมชมอยู่เป็นประจำ เป็นแหล่งท่องเที่ยวและเรียนรู้ทางศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านภาคใต้แห่งหนึ่ง

ผลการสังเกตการถ่ายทอดภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอ จ.สงขลา พอสรุปได้ว่า ส่วนใหญ่จะทอผ้าที่บ้านและที่ทำการกลุ่มทอผ่านาหมื่นศรี ทั้งนี้ผู้สอนไม่ต้องเตรียมอุปกรณ์ในการสอนมากนัก เหตุเพราะเน้นการเรียนรู้จากสถานที่จริงเป็นหลักซึ่งมีพร้อมด้วยอุปกรณ์ต่างๆ ในการทอครบถ้วนอยู่แล้ว สำหรับครูช่างทอจะวางตัวนำเคารพและเป็นกันเองกับศิษย์ เน้นการสอนโดยให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง ซึ่งผู้เรียนก็มีความตั้งใจในการเรียนรู้ผ้าทอผ่านาหมื่นศรีเป็นอย่างดี ผู้สอนจะเน้นการสาธิตให้ศิษย์ดูก่อนปฏิบัติจริง บรรยากาศการเรียนจะเป็นกันเอง ทางกลุ่มทอผ่านาหมื่นศรี มักจะได้รับการเชิญจากโรงเรียนในตำบลนาหมื่นศรีซึ่งอยู่ใกล้กับที่ตั้งกลุ่มทอผ้าฯ ซึ่งทางกลุ่มจะส่งวิทยากรไปยังโรงเรียน หรือบางครั้งก็ให้นักเรียนเดินทางมายังที่ทำการกลุ่มทอผ้าฯ นอกจากนี้โรงทอผ้าแล้วยังมีห้องแสดงผลงานผ้าทอและประวัติความเป็นมาของผ้าทอผ่านาหมื่นศรีอีกด้วย ทางกลุ่มทอผ่านาหมื่นศรี จ.ตรังจะเปิดโอกาสให้นักเรียนในชุมชน ผู้สนใจ นักท่องเที่ยว ได้เรียนรู้ผ้าทอผ่านาหมื่นศรีโดยมิได้ปิดกั้นแต่อย่างใด โดยช่างทุกคนเต็มใจในการถ่ายทอดจึงทำให้ศิษย์มีความสุขในการรับการถ่ายทอด ส่งผลให้ผ้าทอผ่านาหมื่นศรี จ.ตรังเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อยู่คู่กับจังหวัดตรังมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

การดำเนินธุรกิจสู่ความสำเร็จของกลุ่มทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา และกลุ่มทอผ่านาหมื่นศรี จ.ตรัง

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการธุรกิจทอผ้าทั้งสองกลุ่มในเรื่องการดำเนินธุรกิจสู่ความสำเร็จ พอสรุปได้ว่า

ผู้ประกอบการทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา มีแรงบันดาลใจจาก 1) การได้เห็นบรรพบุรุษหรือครอบครัวของผู้ประกอบการประสบความสำเร็จในการประกอบธุรกิจทอผ้า และ 2) การได้เห็นบรรพบุรุษหรือครอบครัวของผู้ประกอบการธุรกิจทอผ้าเกาะยอตั้งแต่เด็ก ๆ จึงเกิดใจรักและอยากทำธุรกิจทอผ้าเกาะยอ โดยก่อนที่มาประกอบธุรกิจนี้ผู้ประกอบการมีใจรักในการทอผ้าอยู่แล้ว และต้องการหาอาชีพเสริมนอกจากอาชีพหลัก ซึ่งผู้ประกอบการจำเป็นต้องมีความรู้ทางการทอผ้าเกาะยออย่างดีและสามารถทอผ้าเกาะยอได้ด้วย ผู้ประกอบการทอผ้าคาดหวังต่ออาชีพของตนว่า 1) สามารถสร้างรายได้ให้ครอบครัวและสมาชิกในกลุ่มทอผ้า 2) สร้างงานให้ท้องถิ่น 3) ลดการย้ายถิ่นฐานในชุมชน และ 4) อนุรักษ์ศิลปกรรมทอผ้าเกาะยอ ส่วนปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการประกอบธุรกิจทอผ้า คือ 1) ความเฉพาะของอาชีพทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา ต้องอาศัยทักษะการทอผ้าที่สูง เป็นเพียงอาชีพเสริมเนื่องจากค่าตอบแทนไม่สูงนัก และ 2) การสนับสนุนช่วยเหลือด้านการเงินและคำแนะนำจากหน่วยงานราชการหรือองค์กรภายนอกต่างๆ ซึ่งแต่ละกลุ่มทอผ้าได้รับไม่เท่าเทียมกัน

ผู้ประกอบการแต่ละกลุ่มมีสมาชิกทอผ้าอยู่ประมาณ 14-20 คน โดยส่วนใหญ่จะอายุ 40 ปีขึ้นไป สมาชิกของกลุ่มส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ที่เกาะยอ ด้วยความชื่นชอบในความงามของผ้าทอเกาะยอจึงหันมาทอผ้าเกาะยอ นอกจากนี้ผู้ประกอบการธุรกิจทอผ้าจะนำเงินทุนส่วนตัว

เงินสะสมรายเดือนของสมาชิกมาเสริมความคล่องทางการเงินให้แก่สมาชิกของกลุ่มทอผ้าเกาะยอ การดำเนินกิจการของทางกลุ่มทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา มีวิธีดำเนินการโดย 1) ดำเนินกิจการในรูปแบบอุตสาหกรรมครัวเรือน 2) ดำเนินกิจการขายปลีกและส่ง และ 3) ดำเนินกิจการแบบครบวงจรตั้งแต่ต้นจนจบ ซึ่งผลจากการดำเนินกิจการพบว่า 1) ในแต่ละกลุ่มทอผ้ามีระยะเวลาในการจ่ายค่าตอบแทนแตกต่างกัน บางกลุ่มจ่ายค่าตอบแทนทันที แต่บางกลุ่มต้องจำหน่ายผ้าทอได้ก่อนจึงจะได้ค่าตอบแทน 2) การรวมกลุ่มสมาชิกทำได้ยาก 3) นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมกลุ่มทอผ้าและซื้อสินค้าทางกลุ่มมากขึ้น และ 4) หน่วยงานราชการสั่งซื้อเสื้อกับทางกลุ่มประจำกลุ่มทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลาถือว่าดำเนินธุรกิจได้ประสบความสำเร็จระดับหนึ่งโดยมีรายละเอียดดังนี้ 1) ผ้าทอเกาะยอได้เปรียบคู่แข่ง 2) ผ้าทอเกาะยอมีการพัฒนาหีบห่อบรรจุภัณฑ์ 3) ลูกค้าให้ความสนใจสินค้าแปรรูปนอกเหนือรูปแบบปกติ 4) ปริมาณขายส่งผ้าทอเกาะยอมากขึ้น และ 5) ผ้าทอเกาะยอได้รางวัลระดับประเทศ นอกจากนี้ยังพบว่าการดำเนินกิจการทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา ส่งผลกระทบต่อ 1) การประกอบอาชีพของคนในชุมชนเกาะยอมีการเปลี่ยนแปลง 2) ลูกหลานของสมาชิกกลุ่มทอผ้า มีการศึกษาสูงขึ้น 3) สมาชิกในกลุ่มทอผ้า ได้รับสวัสดิการเงินกู้ยืมฉุกเฉิน 4) สมาชิกในชุมชนมีวิถีชีวิตแบบพอเพียง และ 5) รายได้ของสมาชิกในกลุ่มทอผ้า สูงขึ้น

ผู้ประกอบการผ้าทอานาหมื่นศรี จ.ตรัง ได้รับแรงบันดาลใจจากการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ โดยก่อนที่จะมาประกอบธุรกิจทอผ้าพบว่า 1) ไม่ชอบธุรกิจทอผ้า แต่หันมาประกอบธุรกิจนี้เพราะต้องการอนุรักษ์ผ้าทอานาหมื่นศรี ซึ่งผู้ประกอบการมีวิธีการในการเรียนรู้ธุรกิจโดยการ 1) เรียนรู้การทำบัญชี 2) การได้รับความช่วยเหลือเกี่ยวกับการออกแบบและพัฒนาตลาดจาก อ.สุพรรณษา โพธิ์ประเสริฐ และ 3) เรียนรู้วิธีการบริหารจัดการจากผู้อาวุโสในชุมชน ทั้งนี้ผู้ประกอบการทอผ้ามีความคาดหวังต่ออาชีพว่าจะสามารถ 1) สร้างรายได้ให้กับครอบครัวผู้ประกอบการและสมาชิก 2) อนุรักษ์ศิลปะการทอผ้าานาหมื่นศรี และ 3) มีพิพิธภัณฑ์แสดงห่อประวัติอย่างดีในอนาคต ส่วนปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการประกอบธุรกิจทอผ้า คือ ความเฉพาะของอาชีพทอผ้าานาหมื่นศรี เป็นเพียงอาชีพเสริมเนื่องจากค่าตอบแทนไม่สูงนัก อีกทั้งผ้าทอานาหมื่นศรีเป็นผ้าทอที่อาศัยทักษะสูง ผู้ทอผ้าจึงต้องอดทน

กลุ่มทอผ้าานาหมื่นศรีมีสมาชิกตามบัญชีถึง 128 คน แต่ที่ทำจริง ๆ ประมาณ 80 คน โดยสมาชิกทั้งหมดเป็นคนในต.นาหมื่นศรีทั้งสิ้น สำหรับการดำเนินธุรกิจจะใช้เงินทุนของกลุ่มตนเอง เงินสนับสนุนจากภาครัฐ เอกชน และกู้ยืมธกส. ผู้ประกอบการจะดำเนินธุรกิจโดย 1) ดำเนินกิจการแบบครบวงจรตั้งแต่ต้นจนจบ 2) จำหน่ายปลีกและส่ง 3) คิดผลิตสินค้าใหม่ๆ นอกเหนือจากแบบเดิม ๆ และ 4) มีการ สต็อคผ้าไว้จำนวนมาก ผลการดำเนินกิจการพบว่า 1) กลุ่มจะจ่ายค่าตอบแทนให้ตามจำนวนและประเภทของชิ้นงาน โดยจะได้รับค่าตอบแทนในต้นเดือนถัดไปหลังจากส่งผ้าทอฯ 2) วัตถุดิบแพงขึ้นจึงทำให้ผลกำไรลดลง และ 3) ค่าตอบแทน

ให้แก่ช่างทอสูง ส่วนทางกลุ่มทอผ้าจะได้กำไรน้อย ทางกลุ่มทอผ้านาหมื่นศรี จ.ตรัง ถือว่าประสบความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจทอผ้าในระดับหนึ่งไม่ว่าจะเป็น 1) คุณภาพและความสวยงามของผ้าเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศ 2) ได้รับรางวัลการันตีระดับประเทศ 3) กลุ่มทอผ้านาหมื่นศรีมีรายได้เพิ่มขึ้นทุกปี และ 4) สมาชิกในกลุ่มมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งผลจากการดำเนินธุรกิจผ้าทอนาหมื่นศรี จ.ตรัง ส่งผลกระทบให้ชุมชนนาหมื่นศรีในเรื่อง 1) การประกอบอาชีพที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม 2) สวัสดิการของช่างทอผ้าสูงอายุที่ทอผ้าไม่ไหวแล้ว 3) สมาชิกมีแหล่งเงินทุนยามฉุกเฉิน 4) ลูกหลานของสมาชิกมีการศึกษาสูงขึ้น และ 5) สมาชิกในชุมชนมีรายได้และความเป็นอยู่ดีขึ้น

อภิปรายผล

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลาและช่างทอผ้านาหมื่นศรี จ.ตรัง

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา

จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์การทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา ผู้วิจัยได้ประมวลผลแล้วพบว่าประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

1. สาเหตุของการถ่ายทอด

จากผลการศึกษาถึงสาเหตุที่ทำให้ช่างทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลามีความต้องการที่จะถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าเกาะยอไปยังศิษย์ผู้รับการถ่ายทอดอีกรุ่นหนึ่ง พบว่ามีสาเหตุ 4 ประการดังนี้

1.1 การใช้ชีวิตในสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างสรรค์ผ้าทอเกาะยอ ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญในการหล่อหลอมความเป็นช่างให้กับช่างทอ ท่ามกลางสภาพแวดล้อมของชุมชนที่ส่งเสริมกระบวนการในการทำงานศิลปะพื้นบ้าน สอดคล้องกับ ปรีวิทย์ ไททวยชิวะ (2551:216) ที่ได้กล่าวว่า สภาพแวดล้อมของชุมชนที่หล่อหลอมให้เป็นที่รักในการทำงานศิลปะสิ่งแวดล้อมชุมชนแบบดั้งเดิมนั้น เป็นจุดเริ่มต้นในการเกิดความสนใจและเกิดการหล่อหลอมนิสัยใจคอให้รักในการสร้างงานศิลปะพื้นบ้านด้วยเช่นกัน การที่ท้องถิ่นเป็นศูนย์รวมของงานศิลปะการทอผ้าเกาะยอ มีเอกลักษณ์เฉพาะตน เป็นที่ยอมรับในวงกว้าง จนเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของชาวเกาะยอไปแล้วนั้น ย่อมทำให้ช่างทอผ้าเกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนที่ยังคงเอกลักษณ์ของผ้าทอเกาะยอไว้ สอดคล้องกับ ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์ (2542:241) ที่กล่าวว่า แนวคิดเกียรติภูมิแห่งตนและคุณค่าของภูมิปัญญาบรรพบุรุษ ย่อมส่งผลให้รู้สึกที่ตนเองมีวัฒนธรรมมีคุณค่า ความหมาย และมีความภาคภูมิใจ อีกทั้งยังเกิดความรู้สึกอยากที่จะถ่ายทอดความรู้สู่คนรุ่นต่อไป

ด้วยความที่ชุมชนเกาะยอเป็นชุมชนซึ่งไม่ได้กว้างนัก การรับรู้หรือเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในเกาะยอจึงรับรู้ได้ง่าย อีกทั้งบ้านแต่ละหลังจะมีที่ทอผ้าเป็นส่วนใหญ่ จึงไม่แปลกที่คนในชุมชนเกาะยอจึงมีความอยากประกอบอาชีพช่างทอผ้า และเป็นครูช่างทอคอยถ่ายทอดเทคนิคการทอให้กับชนรุ่นหลัง นอกจากทุกบ้านจะมีที่ทอผ้าแล้วนั้น เกาะยอยังเป็นสถานที่ตั้งสถาบันทักษิณคดีศึกษาอีกด้วย จึงทำให้เกาะยอเต็มไปด้วยบรรยากาศของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านนั่นเอง

1.2 การได้เห็นตัวอย่างจากผู้อาวุโสในชุมชน จากการที่ช่วงวัยเยาว์ของปราชญ์ท้องถิ่น ได้ร่วมอยู่คลุกคลีกับกลุ่มผู้อาวุโสในชุมชน ที่เปี่ยมด้วยวิญญูและความสามารถ ประสบการณ์การทำงานศิลปะ จึงเกิดการซึมซับแนวคิดและรูปแบบการทอผ้า ด้วยความเคยชินจากการดำเนินชีวิตที่ได้ประสบพบเห็นอยู่เนืองนิตย์ จึงกลายเป็นเหตุที่ทำให้ปราชญ์ท้องถิ่นหรือช่างทอเกิดความต้องการที่จะถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญา อันประกอบด้วยสาเหตุดังนี้

ประการแรก การได้รับประสบการณ์ตรงจากผู้อาวุโสในชุมชนและเกิดการทดลองทำด้วยตนเอง ซึ่งช่างทอเองได้รู้ถึงกรรมวิธีในการทำงาน จากการสอนของผู้อาวุโส เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการซึมซับ เอาความรู้ในการทำงานเอามาเป็นแบบอย่างแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะการทอผ้าเกาะยอ

ประการที่สอง การได้มีส่วนร่วมช่วยเหลืองานผู้อาวุโสของชุมชน ซึ่งในอดีตช่างทอผ้าทุกท่านล้วนแล้วแต่เคยเข้าไปช่วยงานชุมชนเป็นอย่างดี ไม่ว่าจะโดยที่ช่างทอเหล่านั้นได้รับการร้องขอจากผู้อาวุโสให้ช่วยเหลือหรือไม่ก็ตาม แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจที่จะทำงานทอผ้าอันเป็นสาเหตุสำคัญในการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้

ประการที่สาม การซึมซับรูปแบบและรสนิยมความงาม จากการทอผ้าของผู้อาวุโสในท้องถิ่น จากการที่ช่างทอผ้าเกาะยอได้ร่วมงานกับผู้อาวุโสที่เป็นเยี่ยงอย่างในการทำงาน ส่งผลให้เกิดความซาบซึ้งและรับรู้ถึงความงามของผ้าทอจากฝีมือของผู้อาวุโสที่ประจักษ์แก่ตัวช่างทอผ้า จึงย่อมเกิดการซึมซับรสนิยมและรูปแบบของงานติดตัวมาจากการได้คลุกคลีร่วมทำงานด้วยกันนั่นเอง

จากข้างต้น พอเชื่อมโยงได้กับรูปแบบของการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้า ดังที่ปฐม นิคมานนท์ (2535:279-281) ได้กล่าวถึงการฝึกจากผู้รู้ผู้ชำนาญเฉพาะอย่าง เป็นการสอนที่ผู้สนใจนั้น ไปขอรับการถ่ายทอดวิชาความรู้จากผู้รู้ อาจเป็นญาติหรือไม่ใช่ญาติหรืออาจเป็นผู้อยู่ในหรือนอกชุมชนก็ได้ ซึ่งมีการถ่ายทอดโดยการไปอยู่เป็นลูกมือฝึกงาน ซึ่งอาจจะได้รับหรือไม่ได้รับค่าแรง แต่ได้ความรู้เป็นผลประโยชน์ต่างตอบแทน นอกจากนี้การฝึกฝนและค้นคว้าด้วยตนเอง ซึ่งเกิดขึ้นด้วยการคิดค้น ดัดแปลงและพัฒนาขึ้นมา แล้วถ่ายทอดไปสู่ลูกหลานหรือผู้สนใจจะเรียนรู้ด้วยตนเอง อาจเกิดขึ้นจากการที่ชอบสิ่งเหล่านั้นมาตั้งแต่เด็ก กระทั่งการได้เห็นตัวอย่างจากผู้อื่น หรือมีผู้ชี้แนะในเบื้องต้น ทำแล้วเกิดความสนใจ พยายามเลียนแบบและฝึกฝน คิดค้นด้วยตนเอง จนมีความชำนาญ

เนื่องด้วยความที่ชุมชนเกาะยอเป็นชุมชนซึ่งไม่ใหญ่มากนัก ความใกล้ชิดกันของคนในชุมชนจึงมีมาก โดยเฉพาะความใกล้ชิดระหว่างช่างทอผ้ากับช่างอาวุธ ช่างทอผ้าจะมีโอกาสได้ทำงานและเรียนรู้ร่วมกับช่างอาวุธเป็นประจำ ไม่ว่าจะเป็นการเป็นลูกมือหรือวิทยากรแทนในยามช่างอาวุธต้องการความช่วยเหลือ เมื่อช่างทอผ้ามีความคลุกคลีกับช่างอาวุธบ่อย ๆ จึงซึมซับในคุณลักษณะของครูช่างทอผ้าที่ดีซึ่งต้องมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าเกาะยอให้แก่ชนรุ่นต่อไป

1.3 การได้รับการสนับสนุนจากครูผู้ถ่ายทอด เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ช่างทอผ้าเกิดความตั้งใจและต้องการที่จะถ่ายทอดความรู้ ซึ่งผู้อาวุธที่ได้ถ่ายทอดความรู้ให้กับช่างทอผ้าแล้วยังให้การสนับสนุนในการทอผ้าและการถ่ายทอดความรู้แทน นอกเหนือจากที่จะได้เป็นโอกาสแสดงฝีมือของตนแล้ว ก็ยังได้เป็นการพัฒนาทักษะฝีมือและความคิดของช่างทอผ้าเกาะยอให้พร้อมที่จะทำการถ่ายทอดความรู้ในการทอผ้าเกาะยอสืบต่อไปได้อีกด้วย การสนับสนุนดังกล่าวสามารถจำแนกได้ตามสาเหตุดังต่อไปนี้

ประการแรก เกิดจากการได้รับโอกาส ในกรณีที่ได้แสดงฝีมือในผลงานการทอ และในกรณีที่ได้รับโอกาสให้สอนแทนครู โดยทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอด ปรีวิทย์ ไวยาษาชีวะ (2551:218) ได้ให้ความเห็นสนับสนุนว่า โอกาสที่ได้รับนี้ย่อมเป็นแรงผลักดันให้ปราชญ์ท้องถิ่นเกิดความต้องการที่จะลงมือทำการถ่ายทอดความรู้ด้วยตนเอง ให้ผู้อาวุธในชุมชนได้เห็นฝีมือของตนในฐานะผู้ที่อ่อนด้วยวัยกว่าท่าน คำชมในฝีมือทำให้ปราชญ์ท้องถิ่นเองรู้สึกมีกำลังใจที่เริ่มต้นในการเรียนรู้งานศิลปะพื้นบ้าน และสามารถถ่ายทอดความรู้ต่อไปในที่สุด และในกรณีที่ได้รับโอกาสให้สอนแทนครู โดยทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดหรือสอนแทนครูของตนนั้น นำมาซึ่งความภูมิใจของปราชญ์ท้องถิ่นในตอนนั้น ปราชญ์ท้องถิ่นยังได้โอกาสในการฝึกปรีฝีมือในการทอผ้าเกาะยอให้พร้อมที่จะทำการถ่ายทอดต่อไป ซึ่งนอกเหนือจากความภาคภูมิใจที่ได้รับแล้ว การรับหน้าที่สอนแทนยังทำให้ตัวปราชญ์ท้องถิ่นได้รับรู้ถึงภาระหน้าที่และความรู้สึกในการเป็นครูผู้ถ่ายทอดอีกด้วย

อีกประการ คือ การได้รับโอกาสทำงานตามที่ครูได้ฝากฝังไว้ เพื่อตอบแทนพระคุณครูผู้ถ่ายทอด หลังจากที่ช่างทอผ้าได้รับโอกาสให้ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ตามที่ได้รับการฝากฝังไว้จากครูของตน ด้วยเหตุผลในการตอบแทนพระคุณครู เป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ช่างทอผ้าเกาะยอจะเกิดความต้องการในการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าเกาะยอต่อไป

จากสาเหตุการถ่ายทอดความรู้ในการได้รับโอกาสจากครูผู้ถ่ายทอดและบุคคลอื่น ๆ นั้น สะท้อนให้เห็นถึงความเมตตาของครูผู้ถ่ายทอดความรู้แก่ช่างทอที่มีความปรารถนาให้ศิษย์ของตนได้เรียนรู้ที่จะทำการถ่ายทอดต่อจากตน ซึ่งเป็นการให้ความเมตตา การให้ด้วยความรัก ต้องการให้ผู้อื่นมีความสุข ไม่หวังในวิชาของตน สอดคล้องกับ วศิษฐ์ นาสารี (2544:106) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การถ่ายทอดความรู้ให้คนรุ่นหลังอยู่ตลอดเวลาอย่างไม่หวังวิชา น่าจะเป็นการแสดงออกถึงความรักและห่วงใยในศิษย์ท้องถิ่นได้ โดยเฉพาะในเรื่องความไม่หวังวิชา สะท้อน

ให้เห็นถึงความรัก ความศรัทธา และการให้โอกาสในความรู้ความสามารถของผู้รับการถ่ายทอด และพร้อมที่จะถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้เรียนรู้ในมรดกสืบทอดนั้นต่อไป

เมื่อช่างทอผ้าได้รับการสนับสนุนอย่างดีจากครูของช่างทอผ้าจึงทำให้ช่างทอผ้ามีความตั้งใจในการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการทอผ้าเกาะยอด้วยความมั่นใจ ซึ่งบางคนได้รับการคาดหวังจากครูของตนว่าจะเป็นตัวแทนในการถ่ายทอดภูมิปัญญาทอผ้าเกาะยอต่อไป หากครูของช่างทอผ้าไม่เปิดโอกาสในการเป็นตัวแทนในการสอนหรือถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าฯ ให้แก่ผู้สนใจ ช่างทอผ้าคงขาดความมั่นใจ และคงไม่ถ่ายทอดความรู้ของช่างทอให้แก่ใคร ความรู้ความสามารถที่ได้รับการถ่ายทอดจากครูของช่างทอก็จะสูญสลายไปพร้อมกับช่างทอ

1.4 แรงจูงใจเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพ ประกอบด้วยสาเหตุดังนี้ 1.4.1 สภาพความเป็นอยู่และฐานทางการเงิน และ 1.4.2 ต้องการสร้างเป็นอาชีพ ด้วยสาเหตุจากความต้องการเปลี่ยนเส้นทางชีวิต ทหาอาชีพเสริม รองรับอาชีพในอนาคตหลังเกษียณอายุราชการ

ปัจจุบันจะเห็นว่าค่าครองชีพในการดำรงชีพนั้นสูงขึ้น หลายคนมีความจำเป็นทางการเงินสูง ไม่ว่าจะเป็นค่ากิน ที่อยู่อาศัย ค่าเล่าเรียน ฯลฯ ภาระเหล่านี้จึงเป็นภาระทางการเงินที่สูงมากเมื่อเทียบกับรายได้ที่ได้รับของคนในชุมชนเกาะยอ จึงเป็นเหตุผลให้คนในชุมชนเกาะยอมิได้ประกอบอาชีพเดี่ยวเหมือนเช่นในอดีต และหาอาชีพเสริมนอกเหนือการประมง เพาะปลูก และท่องเที่ยวด้วยการทอผ้าเพื่อหารายได้เสริมและเสริมสภาพความมั่นคงทางการเงินของตน

2. กระบวนการถ่ายทอด

2.1 วัตถุประสงค์ในการถ่ายทอด

ด้านความรู้ความเข้าใจ

สำหรับวัตถุประสงค์ด้านความรู้ความเข้าใจในการถ่ายทอดการทอผ้าเกาะยอให้แก่ศิษย์นั้น จากการสัมภาษณ์ช่างทอผ้าเกาะยอ พบว่าผู้สอนต้องสอนศิษย์ตามวัตถุประสงค์ 3 ประการดังต่อไปนี้

1) ผู้สอนควรสอนให้ผู้เรียนได้เข้าใจประวัติความเป็นมาของผ้าทอเกาะยอ จ.สงขลา หากต้องการให้ผู้เรียนมีความสนใจและตั้งใจในการทอผ้ามากขึ้น การสอนให้เข้าใจประวัติความเป็นมาจะมาเป็นผ้าทอเกาะยอในปัจจุบันได้นั้นไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ เมื่อผู้เรียนเห็นถึงคุณค่าของผ้าทอเกาะยอแล้ว จะเกิดความภาคภูมิใจและตั้งใจตามมาด้วย

2) ผู้สอนควรสอนให้ผู้เรียนได้เข้าใจในคุณสมบัติของผ้าทอเกาะยอ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการทอผ้าเกาะยอ และเทคนิคการทอผ้าเกาะยอ ซึ่งการสอนแบบนี้เป็นขั้นเริ่มต้นในขั้นตอนการเรียนรู้ทางด้านทักษะในขั้น Knowledge phase ซึ่ง สมพงษ์ สิงหะพล (2544:26) ได้ให้ความคิดไว้ว่า ขั้นนี้เป็นการให้ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับทักษะที่ต้องการฝึกฝนพัฒนา โดยต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งที่คาดหวัง สิ่งที่ต้องหลีกเลี่ยง วิธีการของทักษะ สิ่งที่ต้องรู้ ข้อควร

ระมัดระวัง และมาตรฐานที่ต้องยึดถือ ดังนั้นผู้สอนจำเป็นต้องสอนให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจก่อน แล้วจึงจะเกิดทักษะได้

3) ผู้สอนควรสอนให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความเข้าใจต่อความจำเป็นที่จะต้องร่วมพิธีกรรมการทำผ้าห่มพระธาตุเจดีย์สมเด็จพระเจ้าเกะยอ การร่วมพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งเกี่ยวกับทางกลุ่มทอผ้าเกะยอจะก่อให้เกิดความรัก รู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มทอผ้าเกะยอและภูมิใจในผ้าทอเกะยอมากยิ่งขึ้น เป็นการเสริมแรง (Reinforcement) วิธีการหนึ่ง

จะเห็นว่าในการตั้งวัตถุประสงค์ของช่างทอผ้าเกะยอจะมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย สอดคล้องกับกระบวนการเรียนการสอนที่ดี ถึงแม้ว่าช่างทอผ้าเกะยอจะไม่ได้มีความรู้ทางการศึกษามาก่อน แต่ช่างทอผ้ามีความเข้าใจในเรื่องพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัยจากประสบการณ์ในการสอนทอผ้าของตนเอง

ด้านทักษะความสามารถ

สำหรับช่างทอผ้าเกะยอนั้น ผู้สอนจำเป็นต้องสอนศิษย์ให้เกิดทักษะความสามารถ

4 ประการดังต่อไปนี้

- 1) สอนให้ศิษย์สร้างลายได้
- 2) สอนให้ศิษย์ซ่อมเครื่องมือเป็น
- 3) สอนให้ศิษย์ตกแต่งลายได้
- 4) สอนให้ศิษย์ลงมือทำทุกขั้นตอนในการทอผ้าตั้งแต่ต้นจนจบ

ทั้ง 4 ประการนั้นเป็นการสอนที่เน้นประสบการณ์ เน้นการลงมือทำเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับ อัมไพ ตีรณสาร (2555) ซึ่งกล่าวว่าการสอนแบบเน้นประสบการณ์ (Art approached experimentally) เป็นการทดลองการลงมือปฏิบัติจริง และกระบวนการคิดแก้ปัญหา ผู้เรียนจะพัฒนาทั้งด้านทักษะ และความเข้าใจ การสอนแบบนี้ประกอบด้วยขั้นตอนการเรียนรู้หลายอย่างด้วยกัน กล่าวคือ การสำรวจ การแสวงหาความเป็นไปได้ต่างๆ การสรุปเป็นสมมติฐาน และการทดสอบสมมติฐาน

หากอยากให้ศิษย์เก่ง ผู้สอนหรือช่างทอจะต้องสอนให้ศิษย์ทำได้ทุกอย่างทุกขั้นตอน เฉกเช่นวลีที่ว่า “คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น”

ด้านทัศนคติต่อวิชาชีพ

ผู้สอนต้องสอนศิษย์ให้มีทัศนคติต่อวิชาชีพโดยสอนให้ศิษย์ภูมิใจในอาชีพก่อนเป็นอันดับแรก เมื่อภูมิใจแล้วศิษย์จะเกิดความตั้งใจในการทอผ้าตามมา สอดคล้องกับ เกรย์ (Grey, 1960) อ้างถึงใน วรวิทย์ องค์กรุทรักษา (2536:17-18) ได้กล่าวว่า สิ่งสำคัญที่ผู้สอนจะต้องทำคือสร้างทัศนคติให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการศึกษา และค้นคว้าต่อ

ประสบการณ์ใหม่ ประกอบด้วยวิธีจูงใจ 1) การสร้างความกระตือรือร้น 2) การใช้ของตัวอย่าง เป็นต้นแบบ 3) การให้แนวทางการทำงาน และ 4) การให้การซักถาม

เหตุผลที่ต้องสอนศิษย์ให้ภูมิใจในอาชีพทอผ้าก่อนเป็นอันดับแรกนั้น เพราะปัจจุบัน ด้วยวิถีการดำรงชีวิตซึ่งวุ่นวายมากกว่าสมัยก่อน สิ่งรบกวนซึ่งมีผลต่อการฝึกฝนทอผ้าเกาะยอจึงมีมากขึ้น กอปรกับเกาะยอตั้งอยู่ในจังหวัดสงขลาซึ่งเป็นเมืองเศรษฐกิจ ดังนั้นหากไม่มีใจรักในผ้าทอเกาะยอเสียก่อน โอกาสที่จะเลิกทอผ้าตั้งแต่แรกๆ ของการฝึกทอผ้าก็เป็นไปได้สูงมาก

2.2 รูปแบบการเรียนรู้และวิธีการถ่ายทอดความรู้

สำหรับรูปแบบการเรียนรู้และวิธีการถ่ายทอดความรู้ของช่างทอผ้าเกาะยอ จากผลการสัมภาษณ์พบว่า

1) เรียนรู้ตามอัยยาคัย กล่าวคือ พ่อแม่ปู่ย่าตายายเป็นผู้ถ่ายทอด ไม่มีเวลาถ่ายทอดที่ชัดเจน แต่จะถ่ายทอดตามเวลาสะดวกหรือว่างจากการทำงานแล้ว เป็นการเรียนแบบส่งต่อ (Transmission) แก่คนรุ่นหลังด้วยการสาธิตวิธีการ การสั่งสอนด้วยการบอกเล่า และการสร้างองค์ความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งโดยทั่วไปการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านในทุกภูมิภาค จะนิยมสองวิธีแรก คือ สาธิตและสอนด้วยวาจา (เอกวิทย์ ฌ กลาง, 2544:108-116) นอกจากนี้การเรียนรู้อาจจะเกิดจากการครูพักลักจำก็เป็นได้

2) เรียนรู้อย่างเป็นทางการจากครูผู้เป็นช่างทอผ้าเกาะยอ กรณีนี้จะเป็นสมาชิกที่สนใจทอผ้ามาขอเรียนที่กลุ่ม ทางกลุ่มจะมีช่างทอผ้าที่มีประสบการณ์ทอผ้าสูงคอยเป็นครูสอนให้ การเรียนรู้แบบนี้จะเป็นทางการกว่าการเรียนรู้แบบแรก มีระเบียบวิธีการสอนชัดเจนกว่า ซึ่ง นวลจิตต์ เขาวีรติพงษ์ (2535:59-60) ได้กล่าวว่า ครูจะต้องดำเนินการจัดให้มีกิจกรรมตามลำดับต่อไปนี้ การระบุดัตถุประสงค์ที่ชัดเจน การอธิบายเหตุผลพื้นฐาน การสาธิตวิธีการทำให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ การถ่ายโอนการฝึกปฏิบัติ

ผลจากการวิจัยจะเห็นว่าวิธีการเรียนรู้ที่มาเป็นอันดับแรก คือ การเรียนรู้ตามอัยยาคัย ช่างทอส่วนใหญ่จะเรียนรู้จากบรรพบุรุษ พ่อแม่ พี่น้อง เรียนรู้โดยมิได้มีเวลาชัดเจนในการเรียน แต่ด้วยสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ หลายคนจึงเรียนรู้ภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอตั้งแต่เด็กจนโตอย่างเป็นธรรมชาติ การเรียนรู้จึงเป็นธรรมชาติมาก ส่วนบ้านไหนไม่มีที่ทอผ้าประจำบ้านก็จะเดินทางไปเรียนกับครูช่างทอผ้าเกาะยอ วิธีการเรียนรู้ภายหลังจะเป็นทางการมากกว่า

2.3 ขั้นตอนการถ่ายทอด

ด้านการเตรียมความพร้อมในการถ่ายทอด

ในการเตรียมความพร้อมในการถ่ายทอด ผู้สอนจำเป็นต้องเตรียม 3 อย่าง คือ

1) ผู้สอนต้องเตรียมแผนการสอนอย่างง่าย ว่าจะต้องอธิบายอย่างไรบ้าง สาธิตและบรรยายอย่างไรบ้าง ปฏิบัติจริงอย่างไรจึงจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจง่าย

2) ผู้สอนต้องเตรียมอุปกรณ์ในโรงทอผ้าบ้างเล็กน้อย เนื่องจากในโรงทอผ้ามีอุปกรณ์ที่ต้องใช้สอนอยู่แล้ว จึงไม่ต้องเตรียมอะไรมาก

3) กรณีผู้สอนต้องไปสอนในโรงเรียนก็จะเตรียมตัวอย่างอุปกรณ์ไปสอน จากข้างต้นพบสรุปได้ว่าผู้สอนซึ่งเป็นช่างทอจะไม่ค่อยเตรียมการสอนมากนัก เนื่องจากช่างทอเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านซึ่งไม่ได้เรียนจบครูเหมือนครูมัธยมซึ่งจบการศึกษา ผ่านการฝึกสอนมาแล้ว สอดคล้องกับ สัจด์ อุทรานันท์ (2529) ได้กล่าวว่า ครูส่วนใหญ่จะไม่ค่อยได้ทำการเตรียมการสอน ทั้งนี้เนื่องจากไม่เห็นความสำคัญของการเตรียมการสอน และคิดว่ามีความชำนาญในการสอนเพียงพอ และเคยสอนมานาน จึงไม่จำเป็นต้องมีการเตรียมการสอนล่วงหน้า

ในการเตรียมความพร้อมในการถ่ายทอด ผู้เรียนไม่ต้องเตรียมอะไรมาก หากจะเตรียมก็จะต้องปฏิบัติดังนี้

1) เตรียมทำความเข้าใจในข้อมูลพื้นฐานต่างๆ ของผ้าทอเกาะยอ จ.สงขลา ไม่ว่าจะประวัติความเป็นมา วัสดุอุปกรณ์ เทคนิคการทอผ้าเกาะยอ พอสังเขปจากสื่อการสอนในโรงทอผ้า หรือจากหนังสือ ตำรา เอกสารต่างๆ จะส่งผลให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้เร็วขึ้น พูดคุยกับผู้สอนได้เข้าใจมากขึ้น ไม่ต้องมาปูพื้นฐานกันใหม่หมด ซึ่งจะต้องเสียเวลามากกว่าปกติ

2) ผู้เรียนต้องเตรียมใจ ทำใจให้สบายก่อนเรียน หากผู้เรียนไม่พร้อมในการเรียน สิ่งที่ครูสอนให้จะให้ไม่ได้ไม่เต็มที่

ในการเตรียมความพร้อมในการถ่ายทอดที่ต้นนี้ จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการด้วยกัน คือ

1) ด้านผู้สอนได้พบว่า มี 2 ลักษณะ คือ 1.1) มีคุณสมบัติแห่งความเป็นครูสามารถอธิบายสาธิต การทำกระเบื้องได้อย่างชำนาญและแคล่วคล่องว่องไว 1.2) มีจิตวิญญาณแห่งความเป็นครูสอนศิษย์ด้วยเมตตา คอยชี้แนะในสิ่งที่ถูกที่ควร ไม่ปิดบังวิชาความรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สัมฤทธิ์ ทองเถื่อน (2537:136) ที่สรุปไว้ว่า ลักษณะครูที่สอนศิลปะงานช่างต้องมีลักษณะ 5 ประการ คือ 1) มีจิตที่วิจิตร 2) มีความรอบรู้ 3) มีทักษะอย่างเพียงพอ 4) มีความอดทน และ 5) เป็นผู้มีความซื่อสัตย์

2) ด้านผู้เรียน พบว่ามี 2 ลักษณะ คือ 2.1) มีลักษณะนิสัยด้านพื้นฐานที่ดี มีความสนใจ เอาใจใส่ ตั้งใจเรียนรู้อย่างจริงจัง 2.2) มีจิตสำนึกแห่งความเป็นศิษย์ เชื่อฟัง คำสั่งสอน ขยันหมั่นเพียร มีความมานะพยายาม สอดคล้องกับงานวิจัยของ สัมฤทธิ์ ทองเถื่อน (2537:136) ที่พบว่าผู้ที่เรียนศิลปะควรมีพื้นฐานด้านจิตใจดังนี้ 1) มีความอดทน 2) มีจิตที่วิจิตร คือ มีจิตใจที่ฝึกฝนในศิลปะ และ 3) เป็นผู้ใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ

3) สถานที่ในการถ่ายทอด คือ โรงทอผ้า บ้านของสมาชิก หรือโรงเรียนที่บรรจุหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บรรเทิง ทานะพันธ์ (2544:48) กล่าวว่า แนวทางการจัดการเรียนการสอนทำได้หลากหลายวิธี เช่น การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ใน

โรงเรียน และการศึกษานอกโรงเรียนโดยเน้นให้ผู้เรียนได้รับความรู้ประสบการณ์ในการเรียนมากที่สุด

นอกจากเหตุผลที่ว่า ช่างทอผ้าไม่ได้เรียนจบทางครุมาจึงทำให้ช่างทอผ้าไม่ได้เตรียมการสอนเป็นเรื่องเป็นราวเท่าที่ควร ยังมีเหตุผลอีกประการคือ ช่างทอผ้าเกาะยอมีอาชีพหลักอยู่แล้ว อาชีพทอผ้าเป็นเพียงอาชีพเสริม ดังนั้นช่างทอผ้าเกาะยอจะไม่ค่อยมีเวลาในการเตรียมการสอนเท่าที่ควร แต่ด้วยความที่ทางกลุ่มทอผ้าเกาะยอจะมีวัสดุอุปกรณ์และสีอยู่ครบถ้วนอยู่แล้ว จึงไม่เป็นภาระในการเตรียมการสอนของช่างทอผ้าเกาะยอแต่อย่างใด ในขณะที่ผู้เรียนก็ทำให้สบาย ๆ ไม่เคร่งเครียดจนเกินไป การผ่อนคลายจะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น

ด้านการดำเนินการถ่ายทอด

1) การฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ

ในการฝึกฝนให้เกิดความชำนาญในการทอผ้า นั้น ผู้สอนให้คำแนะนำว่า

1.1) ให้คำแนะนำระหว่างฝึกปฏิบัติอย่างใกล้ชิด แต่จะเน้นให้ศิษย์ลงมือปฏิบัติเองเป็นหลัก เป็นวิธีการสอน

1.2) ฝึกบ่อย ๆ จนเกิดความชำนาญ

1.3) สาธิตให้ศิษย์ดูก่อนแล้วให้เขาลองทำตาม

สอดคล้องกับ สมพงษ์ สิงห์พล (2544:25) ที่กล่าวว่า ความเชี่ยวชาญ ความสันทัด และควมมีประสบการณ์ได้นั้น บุคคลนั้น ๆ จะต้องผ่านการฝึกมาอย่างดี การฝึก คือ การลงมือทำลงมือปฏิบัติทดลองเพื่อเกิดการทำได้ และเกิดความชำนาญตามมา

2) ระยะเวลาในการเรียนรู้

ระยะเวลาที่เหมาะสมในการเรียนรู้เทคนิคการทอผ้าจนเกิดความชำนาญนั้น โดยเฉลี่ยจะใช้เวลาตั้งแต่เดือนหนึ่งถึง 5 ปี แล้วแต่ความสามารถของแต่ละคน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มล.สันติสุข กฤดากร (2541) พบว่า ระยะเวลาในการเรียนรู้ฝึกหัดใช้เวลาประมาณ 1 สัปดาห์ถึงสามเดือน และฝึกฝนความชำนาญเป็นแรมปี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถปฏิภาณไหวพริบของแต่ละบุคคล

จะสังเกตว่าช่วงเวลาในการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญนั้นค่อนข้างกว้าง เพราะกินระยะเวลาตั้ง 1 เดือน จนถึง 5 ปี สาเหตุอาจจะมาจากวิธีการสอนของครูช่างทอผ้าซึ่งสอนด้วยกลวิธีแตกต่างกัน และอีกสาเหตุหนึ่งคือ ความสามารถส่วนตัวของศิษย์แต่ละคนไม่เท่ากัน หรืออาจกล่าวได้ว่าพรสวรรค์ของแต่ละคนไม่เหมือนกันหรือไม่เท่ากันนั่นเอง

ด้านเทคนิคการถ่ายทอด

1) กลอุบายในการสอน

ผู้สอนผ้าทอเกาะยอจะมีกลอุบายในการสอน ตามรายละเอียดต่อไปนี้

1.1) กรณีสอนเด็กจะเรียนปนเล่น จะได้ไม่เบื่อ แต่ถ้าเป็นผู้ใหญ่จะเน้นการพูดคุยกันระหว่างทอผ้า พร้อมให้คำแนะนำ กรณีนี้เป็นอุปสรรคในการจูงใจให้ผู้เรียนสนใจที่จะเรียนรู้ พบว่ามี 2 วิธี คือ ก) การทำสิ่งที่ยากให้ดูว่าง่าย ข) การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายไม่ตึงเครียด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุนทร ดอนอินทร์พย์ (2546:258) ที่ทำการวิจัยเรื่องการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการแทงหยวกในจังหวัดเพชรบุรี พบว่า อุปสรรคการสอนของครูช่างประกอบด้วย 1) อุปสรรคจากการสร้างความรู้สึกรักศรัทธาด้วยพิธีกรรม 2) การทำงานให้เด็กดูว่าศิลปะเป็นเรื่องไม่ยาก 3) การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดูผ่อนคลายไม่ตึงเครียด 4) การมอบหมายงานให้ทำทีละน้อยเพื่อให้ซึมซับความรัดในงาน

1.2) สอนโดยไม่เร่งรัด ปล่อยให้เป็นไปตามธรรมชาติ บรรยากาศแบบนี้จะทำให้ผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลาย เป็นอุปสรรคสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดูผ่อนคลายไม่ตึงเครียด

ผู้เรียนหรือศิษย์จะตั้งใจเรียนหรือไม่ขึ้นอยู่กับกลอุบายในการสอน นั่นคือสอนแบบไม่เร่งรัด นอกจากนี้บางครั้งอาจมีเด็กมาเรียนเทคนิคการทอผ้ากับทางกลุ่มทอผ้าเกาะยอ ผู้สอนจะสอนด้วยเทคนิคเรียนปนเล่นให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนอีกด้วย กลุ่มทอผ้าเกาะยอมีโอกาสได้สัมผัสการสอนให้เด็กนักเรียนอยู่เรื่อยๆ เนื่องจากที่ตั้งกลุ่มอยู่ใกล้กับโรงเรียนและคนที่มาทัศนศึกษาที่สถาบันทักษิณคดีศึกษามักจะมีโอกาสมาทัศนศึกษาจากสถานที่ทอผ้าเกาะยอจริงๆ อีกด้วย

2) บรรยากาศการถ่ายทอด

พบว่าบรรยากาศที่ทำให้การถ่ายทอดการทอผ้าเกาะยอยังคงอยู่จนถึงทุกวันนี้มีบรรยากาศการถ่ายทอดความรู้ภายในครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับ มล.สันติสุข กฤดากร (2541:316) ที่ศึกษาเรื่อง “การถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร” พบว่าในบรรยากาศการเรียนรู้ที่ประสานกลมกลืนอยู่ในวิถีชีวิตประจำวัน การทำงาน การลงมือปฏิบัติจริง การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง และวิถีชีวิตประเพณีของหมู่บ้าน การผ่านขั้นตอนการเรียนรู้ แต่ละขั้นด้วยระยะเวลาอย่างต่อเนื่องเป็นแรมปี

บรรยากาศที่ทำให้เรียนรู้ได้เป็นธรรมชาติที่สุด คือบรรยากาศการถ่ายทอดความรู้ภายในครอบครัว เป็นการเรียนรู้ตามอัธยาศัย แต่ช่วงเวลาจะไม่แน่นอนแล้วแต่สะดวก ดังนั้นจึงตอบได้ยากกว่าจะทอผ้าเป็นเมื่อใด

3) สื่อการสอน

สื่อการสอนจะแบ่งเป็น 3 ส่วนด้วยกัน คือ

3.1) สื่อการสอนในโรงเรียน เช่น กี่ทอผ้า อุปกรณ์ทอผ้าต่างๆ

3.2) สื่อการสอนในโรงทอผ้า เช่น กี่ทอผ้า อุปกรณ์ทอผ้าต่างๆ บอร์ดแสดงอุปกรณ์และขั้นตอนต่างๆ ในการทอผ้า

3.3) สื่อการสอนในพิพิธภัณฑ์ ในที่นี้คือ สถาบันทักษิณคดีศึกษา

จ.สงขลา

สรุปได้ว่าสื่อการสอนส่วนใหญ่ในการถ่ายทอดการทอผ้าเกาะยอเป็นสื่อการสอนที่อยู่ในท้องถิ่นและเป็นสื่อการสอนที่ใช้ตัวบุคคล วัสดุ อุปกรณ์ที่มีอยู่ในการถ่ายทอดความรู้ (อุษณีย์ เสือดี, 2549:183) อย่างที่เคยกล่าวไว้ข้างต้นแล้วว่า ช่างทอผ้าส่วนใหญ่ไม่ได้จบครู ดังนั้นวิธีการง่ายๆ ที่จะแก้ปัญหาคือเตรียมสื่อการสอน คือ การสอนจากสถานที่จริง เมื่อมาเรียนจากสถานที่จริงก็ตัดปัญหาที่ว่าไม่มีสื่อการสอนต่างๆ เช่น ก็ทอผ้า อุปกรณ์ทอผ้า ฯลฯ นอกจากนี้ผู้ประกอบการทอผ้าเกาะยอยังแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยการออกแบบให้มีบอร์ดแสดงวัสดุอุปกรณ์ ขั้นตอนวิธีการในการทอผ้าติดอยู่บริเวณโรงทอผ้าอีกด้วย ดังนั้นหากมาเรียนที่กลุ่มทอผ้าเกาะยอจะมีสื่อการสอนที่ครบครันไม่ต้องวุ่นวายจัดเตรียมแต่อย่างใด

4) การประเมินผล

ในการประเมินผลงานผ้าทอของศิษย์ ผู้สอนมองว่าพอใจในระดับหนึ่ง จนถึงระดับพอใจมาก จากการสัมภาษณ์พอจะสรุปได้ว่า การประเมินผลงานของศิษย์ยังขาดมาตรฐานที่ชัดเจน เพราะมีความแตกต่างด้านความคิดพอสมควร การประเมินผลที่ดี มี 3 ด้าน คือ (มล.สันติสุข กฤดากร, 2541:307) ที่พบว่า ครูภูมิปัญญาหรือผู้รู้มีวิธีประเมินจากความสามารถในการทำงานและคุณภาพของผลงาน นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์เห็นว่าในการวัดประเมินผลของผู้สอนหรือช่างทอที่เป็นครูจะประเมินผลในระหว่างทอผ้าจนได้ผลงาน สอดคล้องกับ ทรงศิริ สาประเสริฐ (2543:18) ที่ทำการวิจัยเกี่ยวกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านประเมินผลการถ่ายทอดความรู้ด้วยวิธีการสังเกต โดยพิจารณาจากพฤติกรรมของผู้เรียนว่ามีลักษณะอย่างไรในระหว่างการถ่ายทอด ซึ่งนับว่าเป็นวิธีการสะดวก ง่าย ไม่สิ้นเปลือง และใช้ได้กับทุกสถานการณ์ และสามารถทราบผลการถ่ายทอดได้ในเวลาอันรวดเร็ว

การประเมินผลงานยุคใหม่ควรประเมินจากกระบวนการเรียนรู้ของศิษย์มากกว่าผลงานเพียงอย่างเดียว แต่ในความเป็นจริงแล้วนั้นช่างทอผ้าเกาะยอมิได้เรียนจบครูจึงไม่เข้าใจว่าทำไมต้องประเมินจากกระบวนการเรียนรู้ ไม่เข้าใจว่าหากผู้เรียนหรือศิษย์มีกระบวนการเรียนรู้ทอผ้าเกาะยอที่ดี จะส่งผลในการพัฒนารูปแบบการทอผ้าได้ดี ถึงแม้ว่าผลงานในช่วงแรกๆ จะไม่ดีก็ตาม แต่ในอนาคตผลงานทอผ้าจะพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ หากได้รับกระบวนการเรียนรู้ที่ดี

3. ผลที่เกิดขึ้นจากการถ่ายทอด

จากการถ่ายทอดของช่างทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา พบว่า

3.1 ในอนาคตผ้าทอเกาะยอจะยังคงอยู่กับ จ.สงขลาต่อไป โดยดำรงเอกลักษณ์ผ้าทอเกาะยอแบบดั้งเดิมไว้มากกว่าการทอผ้าเชิงประยุกต์ การคงอยู่ของผ้าทอเกาะยอมีเหตุมาจากการที่ผ้าทอเกาะยอเป็นผ้าทอที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน อยู่คู่กับจังหวัดสงขลามานาน

เนิ่นนานคู่กับวิถีชีวิตชาวสงขลามาทลอด อีกทั้งจากการสัมภาษณ์ นิตย์ พงศ์พฤกษ์ เมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2557 ที่กล่าวไว้ว่า ผ้าทอเกาะยอนับว่าโชคดีที่ได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาลเป็นอย่างดี โดยจะส่งเสริมให้หน่วยงานราชการในจังหวัดสงขลาใช้ผ้าพื้นเมืองเป็นเครื่องแบบราชการ ดังนั้นเมื่อหน่วยงานราชการกำหนดเช่นนั้น ข้าราชการจึงจำเป็นต้องหาซื้อผ้าทอเกาะยอนมาตัดเป็นชุดหรือไม่ก็ซื้อเป็นชุดไปสวมใส่ นับว่าเป็นการส่งเสริมที่ส่งผลให้ผ้าทอเกาะยอนยังเป็นที่ยอมรับอยู่จนถึงปัจจุบัน

ผ้าทอเกาะยอน จ.สงขลาจัดว่าเป็นผ้าทอซึ่งมีอายุยาวนานที่สุดในภาคใต้ ดังนั้นจึงมีหน่วยงานราชการในสงขลามาสั่งตัดเป็นประจำ ส่วนหนึ่งมาจากนโยบายของภาครัฐที่เน้นการแต่งกายด้วยผ้าพื้นเมืองจึงทำให้ผ้าทอเกาะยอนไม่สูญหายไป แถมคนที่ไม่เคยเห็นผ้าทอเกาะยอนก็จะมีโอกาสได้เห็นมากขึ้น หากทุกจังหวัดมีนโยบายแต่งกายด้วยผ้าพื้นเมืองเช่นเดียวกับที่ จ.สงขลา ภูมิปัญญาผ้าทอประจำภูมิภาคต่าง ๆ ก็จะไม่สูญหายอย่างแน่นอน แถมยังสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้อย่างดีอีกด้วย

3.2 ผ้าทอเกาะยอน จ.สงขลา เป็นที่ยอมรับในประเทศและต่างประเทศ ด้วยคุณภาพและความสวยงามของผ้าทอ จึงได้รับรางวัลการันตีความสำเร็จ ผ้าทอเกาะยอนถือว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดและสืบทอดกันมานับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นที่รู้จักดีทั้งภายในและนอกชุมชนมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในเรื่องคุณภาพและความคิดและได้รับความนิยมนำมาใช้กันอย่างกว้างขวางในอดีตหรือแม้ปัจจุบันจะลดจำนวนลงแต่ยังได้รับการยอมรับจากสังคมอยู่ ส่งผลให้เกิดปฏิสัมพันธ์ภายนอกชุมชนที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ จากการค้าขาย การเป็นวิทยากร และการส่งเสริมจากรัฐ โดยมีกลุ่มนักวิชาการ นักเรียน นักศึกษา หน่วยงานของรัฐ นักท่องเที่ยว และสื่อมวลชน เข้ามามีบทบาทในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การแลกเปลี่ยน ความรู้ ความคิด ให้การยกย่องยอมรับ ช่วยเหลือ และประชาสัมพันธ์ชุมชน จนเป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับ สอดคล้องกับศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์ (2542:242) ที่พบว่า เมื่อชุมชนมีความเชื่อและตระหนักในคุณค่าของงานศิลปกรรมที่ตนมี สังคมภายนอกที่ตระหนักในคุณค่าของชุมชน จะเข้ามาศึกษา เรียนรู้ชุมชนและให้การยอมรับและยกย่องชุมชน ทำให้ชุมชนมีความพึงพอใจ ภาคภูมิใจในเกียรติภูมิแห่งตน

ปัจจุบันกลุ่มทอผ้าเกาะยอนส่วนใหญ่มีสมาชิกค่อนข้างน้อย สภาพเช่นนี้จึงน่าเป็นห่วงว่าผ้าทอเกาะยอนจะขาดผู้สืบทอดต่อไปในอนาคต ผลงานต่าง ๆ ที่ได้รางวัลก็จะเป็นเพียงแค่ภาพความทรงจำ ดังนั้นกลุ่มทอผ้าเกาะยอน จ.สงขลาจึงควรหันมาตระหนักว่าจะหาวิธีการเช่นใดในการเพิ่มจำนวนช่างทอผ้าเกาะยอนให้มากยิ่งขึ้น ครั้นจะให้กลุ่มทอผ้าเกาะยอน จ.สงขลาคิดหาวิธีฝ่ายเดียวก็ได้ หน่วยงานราชการและองค์กรเอกชนก็ควรที่จะมีส่วนร่วมในการระดมความคิดแก้ปัญหาขาดแคลนช่างทอผ้าเกาะยอนด้วยกัน

3.3 ช่างทอผ้ามีความสามารถในการทอผ้าดี สอดคล้องกับ อุษณีย์ เสือดี (2549:183) ที่ว่า กระบวนการถ่ายทอดงานช่างในจังหวัดสงขลาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน คือ กระบวนการหล่อหลอมให้เกิดช่างที่มีความรู้ ความชำนาญ ความภูมิใจ และรับช่วงการทำงานจาก บรรพบุรุษ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มโน พิสุทธิรัตนานนท์ และคณะ (2539:23) ที่ทำการ วิจัยเรื่อง “ภูมิปัญญาในศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านภาคใต้” พบว่าช่างฝีมือหรือช่างศิลป์ (Artisan) ย่อมจะต้องเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะพิเศษอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งเป็นความสามารถคิดเองได้ ทำได้เอง คักยภาพในการคิดเองได้และทำได้ ได้รับการยอมรับว่าเป็นคุณค่าด้านภูมิปัญญา เป็นคุณค่า สัมพันธ์กับคุณลักษณะ

แต่ปัจจุบันมีแนวโน้มเพิ่มจำนวนช่างทอในอัตราที่ไม่สูงนัก เนื่องจากค่าตอบแทน ไม่ได้สูงมาก แค่ออยู่ได้อย่างพอเพียง บางคนจึงหันไปประกอบอาชีพอื่นซึ่งให้ค่าตอบแทนสูง กว่า

4. ปัญหาและอุปสรรคในการถ่ายทอด

ปัญหาและอุปสรรคในการถ่ายทอดของผู้สอนนั้นมีอยู่หลายประการด้วยกัน ดัง รายละเอียดต่อไปนี้

4.1 ปัญหาด้านเทคนิคการทอซึ่งยาก ต้องใช้เวลาในการฝึกฝนหลายปีจึงจะชำนาญ แต่หากให้เป็นนั้นใช้เวลาไม่กี่เดือน ดังนั้นผู้ทอต้องต่อสู้กับความเหนื่อยและท้อแท้ หากต้องการ ทอผ้าได้ชำนาญขึ้น จึงมีหลายคนที่ทนต่อความท้อแท้ไม่ได้ แล้วหันไปประกอบอาชีพอื่นที่ใช้ ความสามารถ เวลา และความอดทนน้อยกว่า แถมบางอาชีพยังได้ค่าตอบแทนมากกว่าอีกด้วย

กลุ่มทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลาอาจส่งช่างทอผ้าเกาะยอที่มีหน้าที่สอนไปหาความรู้ เพิ่มเติมด้วยการเรียนหรืออบรมในเรื่องวิธีการสอน เมื่อไปอบรมมาแล้วช่างทอผ้าอาจจะหาวิธีการ สอนหรือกลวิธีการสอนที่ทำให้เทคนิคการทอซึ่งค่อนข้างยากให้กลายเป็นเรื่องง่ายก็เป็นไปได้

4.2 ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการและเอกชนอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ อุษณีย์ เสือดี (2549:186) ที่สนับสนุนว่า ปัญหาและอุปสรรคในการถ่ายทอดประการหนึ่ง คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่มีความจริงจังและขาดความต่อเนื่อง

ปัญหาการขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการนั้น บางกลุ่มได้รับความช่วยเหลือ ส่วนบางกลุ่มไม่ได้รับความช่วยเหลือ สาเหตุที่แท้จริงมาจากการที่ผู้นำกลุ่มทอผ้าไม่เปิดใจรับใน ยามที่ได้รับคำแนะนำจากหน่วยงานภายนอก ดังนั้นเมื่อผู้นำกลุ่มทอผ้าไม่สนใจเปลี่ยนแปลง บ่อยครั้งเข้าจึงทำให้หน่วยงานต่าง ๆ ไม่สนใจเข้ามาช่วยเหลือ และหันไปช่วยเหลือกลุ่มอื่นแทน

4.3 หลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนไม่ต่อเนื่อง ปัญหานี้เป็นปัญหาที่ทางกลุ่มทอผ้าเกาะ ยอแก้ไขลำบาก หากทางโรงเรียนหรือผู้บริหารทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องไม่เห็นความสำคัญ ก็คง ยากที่จะส่งเสริมหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนให้ต่อเนื่อง

ปัญหานี้เป็นปัญหาที่กลุ่มทอผ้าเกาะยอมีหน้าที่แค่สะท้อนความคิดเห็นเท่านั้น แต่ไม่สามารถแก้ไขอะไรได้ หากฝ่ายบริหารทางการศึกษาไม่ให้ความสำคัญ จึงเป็นปัญหาที่แก้ยาก จึงทำให้ความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มทอผ้ากับโรงเรียนมีน้อยลง

4.4 เอกลักษณะการทอผ้าเกาะยอจำเป็นต้องคงรูปแบบเดิม ๆ ไว้ ไม่ใช่เปลี่ยนเอกลักษณ์การทอผ้าเสีย ผู้สอนบางคนอาจจะหลง ๆ ลืม ๆ ตรงนี้ไป

ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านมีประวัติความเป็นมายาวนาน เอกลักษณะต่าง ๆ เป็นสิ่งที่สร้างสรรค์มายาวนาน จนเกิดเป็นรูปแบบเฉพาะตน การที่ผู้สอนบางคนหลงลืมการให้ความสำคัญในเอกลักษณ์ผ้าทอเกาะยอจึงบั่นทอนความงามของผ้าทอเกาะยอ ดังนั้นวิธีการง่าย ๆ ในการแก้ปัญหาคือ ต้องปลูกฝังให้เห็นความสำคัญของเอกลักษณ์ผ้าทอเกาะยอก่อนลงมือทอผ้าจริง ศิษย์ทุกคนต้องอธิบายได้ว่าผ้าทอเกาะยอมีลักษณะเด่นเช่นใด นอกจากนี้หากเป็นไปได้อาจจะติดโปสเตอร์หรือสื่อการสอนที่ระบุเอกลักษณ์ของผ้าทอเกาะยอ จ.สงขลาไว้ด้วย จะช่วยให้ศิษย์ซึมซับรูปแบบเอกลักษณ์ผ้าทอเกาะยอได้ทางหนึ่งอีกด้วย

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้านาหมื่นศรี จ.ตรัง

จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ผ้าทอนาหมื่นศรี จ.ตรัง ผู้วิจัยได้ประมวลผลแล้วพบว่าประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

1. สาเหตุของการถ่ายทอด

จากการผลการศึกษาถึงสาเหตุที่ทำให้ช่างทอผ้านาหมื่นศรี จ.ตรัง มีความต้องการที่จะถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าเกาะยอไปยังศิษย์ผู้รับการถ่ายทอดอีกรุ่นหนึ่ง พบว่ามีสาเหตุ 4 ประการดังนี้

1.1 การใช้ชีวิตในสิ่งแวดล้อม ที่เอื้อต่อการสร้างสรรค์ผ้าทอนาหมื่นศรี อันประกอบไปด้วยสาเหตุดังต่อไปนี้

ประการแรก สภาพแวดล้อมของชุมชนมีส่วนในการหล่อหลอมให้เป็นคนที่มีรักในการทอผ้า โดยส่วนใหญ่บ้านในชุมชนนาหมื่นศรีจะมีกี่ทอผ้า เพราะฉะนั้นโอกาสที่จะเห็นการทอผ้าตั้งแต่เกิดเป็นไปได้สูง สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ อารอบ เรื่องสังข์ ซึ่งให้สัมภาษณ์ไว้ว่า แทบทุกบ้านมีกี่ทอผ้ากันทุกบ้าน จึงเป็นเรื่องง่ายที่เด็กเล็กจะมีความคุ้นเคยกับผ้าทอนาหมื่นศรี และเมื่อโตขึ้นมาเด็กเหล่านี้ก็มีโอกาสเป็นช่างทอผ้านาหมื่นศรีได้ไม่ยาก อีกประการหนึ่ง คือ ความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนที่เป็นศูนย์รวมของผ้าทอในเขตภาคใต้ สอดคล้องกับ ศักดิ์ชัย เกรียรตินาดิษฐ์ (2542:241) ที่กล่าวว่า แนวคิดเกียรติภูมิแห่งตนและคุณค่าของภูมิปัญญาบรรพบุรุษ ย่อมส่งผลให้รู้สึกว่าคุณค่าของตนเองมีวัฒนธรรม มีคุณค่า ความหมาย และมีความภาคภูมิใจ อีกทั้งยังเกิดความรู้สึกอยากที่จะถ่ายทอดความรู้สู่คนรุ่นต่อไป

ด้วยความที่ชุมชนนาหมื่นศรีเป็นชุมชนซึ่งไม่ได้กว้างนักเช่นเดียวกับชุมชนเกาะยอ การรับรู้หรือเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในนาหมื่นศรีจึงรับรู้ได้ง่าย อีกทั้งบ้านแต่ละหลัง

จะมีที่ทอผ้าเป็นส่วนใหญ่ จึงไม่แปลกที่คนในชุมชนนาหมื่นศรีจึงมีความอยากประกอบอาชีพช่างทอผ้า และเป็นครูช่างทอคอยถ่ายทอดเทคนิคการทอให้กับชนรุ่นหลัง นอกจากทุกบ้านจะมีที่ทอผ้าแล้วนั้น ภายใน ต.นาหมื่นศรียังเป็นสถานที่ตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จ.ตรัง จึงทำให้นาหมื่นศรีจึงเต็มไปด้วยบรรยากาศของการเรียนรู้ภูมิปัญญาประจำ ต.นาหมื่นศรี

1.2 การได้เห็นตัวอย่างจากผู้อาวุโสในชุมชนนั้น เกิดจากในช่วงวัยเยาว์ของช่างทอผ้า นาหมื่นศรีได้ร่วมอยู่คลุกคลีกับกลุ่มผู้อาวุโสในชุมชน ที่เปี่ยมด้วยวิถียุติและความสามารถ ประสบการณ์การทำงานศิลปะ จึงเกิดการซึมซับแนวคิดและรูปแบบการทอผ้า การที่ดำเนินชีวิตที่เคยชินกับการทอผ้าของผู้อาวุโสอันเป็นตัวอย่างอันดี จึงเป็นเหตุให้ช่างทอผ้าเกิดความรู้สึกอยากถ่ายทอดความรู้สู่คนรุ่นต่อไป

ทั้งสาเหตุในการถ่ายทอดพอจะสรุปได้ดังนี้ 1) การได้รับประสบการณ์ตรงจากผู้อาวุโสในชุมชนและเกิดการทดลองทำด้วยตนเอง 2) การได้มีส่วนร่วมช่วยเหลืองานผู้อาวุโสของชุมชน และ 3) การซึมซับรูปแบบและรสนิยมความงาม จากการทอผ้าของผู้อาวุโสในท้องถิ่น

เนื่องด้วยความที่ชุมชนนาหมื่นศรีเป็นชุมชนซึ่งไม่ใหญ่มากนัก ความใกล้ชิดกันของคนในชุมชนจึงมีมาก โดยเฉพาะความใกล้ชิดระหว่างช่างทอกับช่างอาวุโส สำหรับชุมชนนาหมื่นศรีคุณยายกุศลถือว่าเป็นช่างทอผ้านาหมื่นศรีอาวุโสท่านหนึ่งซึ่งเป็นตัวอย่างในคนรุ่นหลังได้เป็นอย่างดี คุณยายกุศลจะเปิดโอกาสให้ช่างทอรุ่นลูกได้มีโอกาสทำงานร่วมกันกับคุณยายไม่ว่าจะในฐานะลูกมือหรือแม้กระทั่งตัวแทนคุณยายในการเป็นวิทยากร เมื่อช่างทอได้คลุกคลีกับช่างอาวุโสบ่อย ๆ จึงซึมซับในคุณลักษณะของครูช่างทอที่ดีซึ่งต้องมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ่านนาหมื่นศรีให้แก่ชนรุ่นต่อไป

1.3 การได้รับการสนับสนุนจากครูผู้ถ่ายทอด ประกอบด้วยสาเหตุดังนี้

ประการแรก เกิดจากการได้รับโอกาส ในกรณีที่ได้แสดงฝีมือในผลงานการทอและในกรณีที่รับโอกาสให้สอนแทนครู โดยทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอด โอกาสนี้จะเป็นแรงผลักดันให้ช่างทอผ้านาหมื่นศรีมีความต้องการถ่ายทอดให้เหมือนกับที่ตนเองเคยได้รับการถ่ายทอดจากครูช่างของตน การที่มีโอกาสได้สอนแทนครูย่อมก่อให้เกิดความมั่นใจและภูมิใจในตนเองมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ ปรีวิทย์ ไวยาชีวะ (2551:218) ที่กล่าวว่า การรับหน้าที่สอนแทนยังทำให้ตัวปราชญ์ท้องถิ่น ได้รับรู้ถึงภาระหน้าที่และความรู้สึกในการเป็นครูผู้ถ่ายทอดอีกด้วย

อีกประการ การได้รับโอกาสทำงานตามที่ครูได้ฝากฝังไว้ เพื่อตอบแทนพระคุณครูผู้ถ่ายทอด

เมื่อช่างทอผ้าได้รับการสนับสนุนอย่างดีจากครูของช่างทอผ้าจึงทำให้ช่างทอผ้ามีความตั้งใจในการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการทอผ้าเกาะยอด้วยความมั่นใจ ซึ่งบางคนได้รับการ

คาดหวังจากครูของตนว่าจะเป็นตัวแทนในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านนาหมื่นศรีต่อไป หากครูของช่างทอผ้าไม่เปิดโอกาสในการเป็นตัวแทนในการสอนหรือถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าให้แก่ผู้สนใจ ช่างทอผ้าคงขาดความมั่นใจ และคงไม่ถ่ายทอดความรู้ของช่างทอให้แก่ใคร ความรู้ความสามารถที่ได้รับการถ่ายทอดจากครูของช่างทอก็จะสูญสลายไปพร้อมกับช่างทอ

1.4 แรงจูงใจเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพ เนื่องด้วยภูมิหลังชีวิตของช่างทอผ่านนาหมื่นศรีแต่ละท่านมีอาชีพหลักเป็นอาชีพอื่น จนได้เข้ามาทอผ้า ทำความเข้าใจและฝึกปฏิบัติ จนเกิดเป็นสาเหตุในการถ่ายทอดเพื่อเป็นอาชีพเลี้ยงตน เกิดการถ่ายทอดภายในครอบครัวและภายในชุมชนดังสาเหตุต่อไปนี้

ประการแรก สภาพความเป็นอยู่และฐานะทางการเงิน การได้เริ่มหัดทำงานทอผ่านนาหมื่นศรีเพื่อประกอบเป็นอาชีพเลี้ยงตน อาจเป็นหนทางหนึ่งที่ช่างทอผ่านนาหมื่นศรีเลือกทำการถ่ายทอดความรู้ผ้าทอนาหมื่นศรีให้แก่ผู้อื่น พลิกผันสภาพความเป็นอยู่และแปรเปลี่ยนฐานะทางการเงินได้ จนเกิดเป็นแรงจูงใจในการถ่ายทอดจนพัฒนามาเป็นอาชีพจนทุกวันนี้

ประการที่สอง ต้องการสร้างเป็นอาชีพเสริม จนเจือครอบครัว สอดคล้องกับอภิย นาคคง (2526:71) ที่กล่าวว่า ปราชญ์ท้องถิ่นแต่ละท่านมีแนวทางในการดำรงชีวิตด้วยการทำงานศิลปะพื้นบ้านโดยมีที่มาที่ไปแตกต่างกัน จนเกิดการพัฒนามาเป็นอาชีพของครอบครัวของตน สะท้อนให้เห็นเส้นทางการสร้างอาชีพที่น่าสนใจ ด้วยสาเหตุจากความต้องการเปลี่ยนเส้นทางชีวิต และความต้องการค้นหาตนเอง ซึ่งสาเหตุดังกล่าวเป็นการหันเหชีวิตเพื่อกลับมาหาความสงบดังในอดีต อาจจะถูกกล่าวได้ว่าปราชญ์ท้องถิ่นได้เห็นความสำคัญของงานหัตถกรรมพื้นบ้าน ภายใต้แนวคิดในการใช้ชีวิตที่เรียบง่ายและมีความสุขกับการถ่ายทอดภูมิปัญญา

ปัจจุบันจะเห็นว่าค่าครองชีพในการดำรงชีพนั้นสูงขึ้น หลายคนมีความจำเป็นทางการเงินสูง ไม่ว่าจะเป็นค่ากิน ที่อยู่อาศัย ค่าเล่าเรียน ค่าตอบแทนจากกรีดยางน้อยลงเนื่องจากภาวะราคายางตกต่ำ ภาวะเหล่านี้จึงเป็นภาระทางการเงินที่สูงมากเมื่อเทียบกับรายได้ที่ได้รับของคนในชุมชนนาหมื่นศรี จึงเป็นเหตุผลให้คนในชุมชนนาหมื่นศรีมิได้ประกอบอาชีพเดี่ยวเหมือนเช่นในอดีต และหาอาชีพเสริมนอกเหนือการกรีดยาง และเพาะปลูก ด้วยการทอผ่านนาหมื่นศรีเพื่อหารายได้เสริมและเสริมสภาพความมั่นคงทางการเงินของตน อีกทั้งกลุ่มทอผ่านนาหมื่นศรีจะมีนโยบายการจ่ายค่าตอบแทนที่สมเหตุสมผล กล่าวคือ เมื่อทอผ้าได้มากก็จะได้ค่าตอบแทนมากตาม โดยมีต้องรอให้ขายได้ก่อน จึงเป็นแรงจูงใจให้คนในนาหมื่นศรีหันมาประกอบอาชีพทอผ่านนาหมื่นศรีมากขึ้น โดยเราจะสังเกตได้จากจำนวนสมาชิกกลุ่มที่มีถึง 80 คน โดยส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทอผ้าในลักษณะอาชีพเสริม

2. กระบวนการถ่ายทอด

2.1 วัตถุประสงค์ในการถ่ายทอด

ด้านความรู้ความเข้าใจ

สำหรับวัตถุประสงค์ด้านความรู้ความเข้าใจในการถ่ายทอดการทอผ้าไหมมัดหมี่ให้แก่วิศวศิกชนนั้น จากการสัมภาษณ์ช่างทอผ้าไหมมัดหมี่ พบว่าผู้สอนต้องสอนศิษย์ตามวัตถุประสงค์ 3 ประการดังต่อไปนี้

1) ผู้สอนควรสอนให้ผู้เรียนได้เข้าใจประวัติความเป็นมาของผ้าทอไหมมัดหมี่ จ.ตรัง การสอนให้เกิดความรู้ความเข้าใจในประวัติความเป็นมาเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะหากผู้เรียนเข้าใจที่มาของผ้าทอไหมมัดหมี่มากเท่าไร จะยิ่งเป็นแรงเสริมให้ผู้เรียนเกิดความตั้งใจในการเรียนรู้การทอผ้าไหมมัดหมี่มากยิ่งขึ้น

2) ผู้สอนควรสอนให้ผู้เรียนได้เข้าใจในคุณสมบัติของผ้าทอไหมมัดหมี่ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการทอผ้าไหมมัดหมี่ และเทคนิคการทอผ้าไหมมัดหมี่ เมื่อผู้เรียนเข้าใจกระบวนการทอผ้าไหมมัดหมี่ตั้งแต่วัสดุอุปกรณ์จนถึงขั้นตอนการทอผ้าในเบื้องต้นแล้ว ก็ไม่ใช่เรื่องยากที่จะปฏิบัติการทอผ้าจริง ๆ เพราะเมื่อผู้ทอผ้าเข้าใจทฤษฎีในขั้นกระบวนการทอผ้าไหมมัดหมี่แล้ว ผู้สอนสอนอะไรก็จะเข้าใจได้ง่ายขึ้น

3) ผู้สอนควรสอนให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความเข้าใจต่อความจำเป็นที่จะต้องร่วมพิธีกรรมการไหว้ครูของทางกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่ ในวัตถุประสงค์นี้คือต้องการหล่อหลอมทัศนคติของผู้เรียนให้เกิดความภาคภูมิใจในผ้าทอไหมมัดหมี่ สอดคล้องกับ เอกวิทย์ ฌ ถलग (2544:108-116) ที่สนับสนุนว่าการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนรู้โดยพิธีกรรม กล่าวในเชิงจิตวิทยาพิธีกรรมมีความศักดิ์สิทธิ์ และมีอำนาจโน้มน้าวให้คนที่มีส่วนร่วมรับเอาคุณค่า และแบบอย่างพฤติกรรมที่ต้องการเน้นเข้าไปในตัวเป็นการตอกย้ำความเชื่อและกรอบศีลธรรมจรรยาของกลุ่มชน รวมทั้งตอกย้ำแนวปฏิบัติและความคาดหวังโดยไม่ต้องการใช้การจำแนกแจกแจงเหตุผล แต่ใช้ความศรัทธาและความขลังความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมเป็นการสร้างความเชื่อและพฤติกรรมที่พึงประสงค์

การตั้งวัตถุประสงค์เพื่อผู้เรียนในด้านความรู้ความเข้าใจถือว่าเป็นขั้นการเรียนรู้ในขั้นที่เรียกว่า Knowledge Phase เป็นขั้นที่ให้ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับทักษะที่ต้องฝึกฝนพัฒนา โดยต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งที่คาดหวัง สิ่งที่ต้องหลีกเลี่ยง วิธีการของทักษะ สิ่งที่ต้องรู้ ข้อควรระมัดระวัง และมาตรฐานที่ต้องยึดถือ (ไพบูลย์ เทวรักษ์, 2540:50-51)

จะเห็นว่าในการตั้งวัตถุประสงค์ของช่างทอผ้าไหมมัดหมี่จะมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย สอดคล้องกับกระบวนการเรียนการสอนที่ดี ถึงแม้ว่าช่างทอผ้าเกาะยอจะไม่ได้มีความรู้ทางการศึกษามาก่อน แต่ช่างทอผ้ามีความเข้าใจในเรื่องพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัยจากประสบการณ์ในการสอนทอผ้าของตนเอง

ด้านทักษะความสามารถ

สำหรับช่างทอผ้านาหมื่นศรีนั้น ผู้สอนจำเป็นต้องสอนศิษย์ให้เกิดทักษะความสามารถ 4 ประการดังต่อไปนี้

- 1) สอนให้ศิษย์ทำฝ้ายกดอกได้
- 2) สอนให้ศิษย์คัดลายผ้าได้
- 3) สอนให้ศิษย์มีทักษะด้านความจำและสมาธิที่ดีในการทอผ้า
- 4) สอนให้ศิษย์ทอผ้าทุกวันเป็นกิจวัตร

คำว่า “ทักษะ” หมายถึง ความชำนาญ ความสันทัด ความชัดเจนในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การที่บุคคลจะมีความชำนาญ คือ มีความเชี่ยวชาญ จะมีความสันทัด คือ มีความถนัด และมีความชัดเจน คือ มีประสบการณ์มากได้นั้น บุคคลนั้นจำเป็นต้องผ่านการฝึกมาอย่างดี การฝึกก็คือ การลงมือทำ ลงมือหัด ลงมือปฏิบัติทดลองเพื่อให้เกิดการทำได้และความชำนาญตามมา ในการฝึคนั้นอาจฝึกได้หลายแบบหลายวิธีแตกต่างกันไป อาทิ มีการฝึกงาน คือ สอนให้ทำงานจนทำได้ มีการฝึกซ้อม คือ ซ้อมทำให้ชำนาญ มีการ “ฝึกนิสัย” คือ หัดนิสัยให้เป็นไปตามที่ปรารถนา มีการฝึกปรือ คือ ฝึกให้ทำงานเป็น หัดให้ทำงานได้ดี มีการฝึกฝน คือ เพียงฝึก เพียรทำ พยายามฝึกโดยไม่ลดละ หรือการฝึกหัด คือ ฝึกให้ชำนาญให้ทำงานชำนาญ

ทักษะจะต้องเริ่มต้นด้วยการทำให้เกิดความคล่องแคล่ว ชำนาญโดยมีการฝึกอย่างเข้มข้น จริงจัง ต่อเนื่อง และเป็นระยะเวลาานาน เมื่อชำนาญและเชี่ยวชาญแล้วหากปฏิบัติอยู่เป็นประจำก็นำไปสู่ความสันทัด ถนัดในการปฏิบัติสิ่งนั้น จนอาจถึงระดับที่ว่าจนเป็นอัตโนมัติไปแล้ว ขั้นสูงต่อจากนี้ก็คือ เกิดความชัดเจนในการกระทำนั้น เนื่องด้วยผ่านการฝึกการใช้มามาก มีประสบการณ์กว้างขวางเพราะใช้ทักษะมากเป็นเวลานานในเหตุการณ์ต่าง ๆ (สมพงษ์ สิงหะพล, 2544)

หากอยากให้ศิษย์เก่ง ผู้สอนหรือช่างทอจะต้องสอนให้ศิษย์ทำได้ทุกอย่างทุกขั้นตอน เฉกเช่นวลีที่ว่า “คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น” ในด้านทักษะนั้นศิษย์จะต้องฝึกฝนให้สามารถปฏิบัติได้ทุกขั้นตอน แต่สิ่งที่ต่างจากกลุ่มทอผ้าเกาะยอเห็นจะเป็นการเน้นให้เห็นความสำคัญของการมีสมาธิและความจำที่ดีในการทอผ้านาหมื่นศรี ดังนั้นการสอนของช่างทอจะมุ่งเน้นเรื่องการมีสมาธิและความจำนอกเหนือจากเรื่องทักษะทั่ว ๆ ไปในการทอผ้านาหมื่นศรี

ด้านทัศนคติต่อวิชาชีพ

ในด้านทัศนคติต่อวิชาชีพนั้น พบว่าผู้สอนจะสอนดังรายละเอียดต่อไปนี้

- 1) ผู้สอนจะเน้นสอนให้ลูกศิษย์เห็นอดีตเกี่ยวกับตัวอย่างแบบอย่างที่ดีในการทอผ้าของยายกุศล กลุ่มผ้าทอนาหมื่นศรีมีประวัติความเป็นมายาวนาน มีผู้อาวุโสหลายท่านที่มีบทบาทในการพัฒนากลุ่มทอผ้านาหมื่นศรีตั้งแต่ต้น ไม่ว่าจะเป็นยายนาง ช่วยรอด ผู้รื้อฟื้นการทอผ้าจนสามารถรวมตัวกลุ่มได้ ยายกุศล นิลล่อ เป็นผู้นำในเวลาต่อมา จนถึงปัจจุบันเป็น

นำารอบ เรื่องสังข์ เป็นผู้นำกลุ่ม ผู้อาวุโสเหล่านี้เป็นตัวอย่างที่ดีในการสร้างทัศนคติที่ดีให้แก่ผู้เรียน ในการได้เห็นตัวอย่างดี ๆ และเป็นกำลังใจในการเรียนของผู้เรียน เพื่อจะเป็นช่างทอผ้า นามีนศรีที่ดี วิธีการนี้สอดคล้องกับแนวการสอนแบบมีศิลปินเป็นแบบอย่าง (The artist as model) ซึ่ง อัมไพ ตีณรสาร (<http://pioneer.netserv.chula.ac.th/~tampai1/ampai/cont3.htm>) ซึ่งกล่าวว่า เป็นแนวความคิดที่เกิดจากความพยายามที่จะจัดประสบการณ์ การเรียนการสอนให้ใกล้เคียงกับการทำงานศิลปะในโลกอาชีพในชีวิตจริงให้มากที่สุด เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียน ได้สัมผัสและได้เรียนรู้ชีวิตและกระบวนการทำงานในอาชีพทางศิลปะจากศิลปินจริง ๆ การเรียนรู้ของนักเรียน ด้วยวิธีนี้จะสัมผัสได้จากประสบการณ์ตรง

2) ผู้สอนจะปลูกฝังให้ศิษย์อยู่กับการทอผ้าทุกวัน สร้างความคุ้นเคย เคยชิน และผูกพันกับมัน แล้วจะเกิดความภาคภูมิใจและทัศนคติที่ดีในการทอผ้า นามีนศรี ซึ่งผู้สอนต้องคำนึงถึงการปลูกฝังทัศนคติที่ก่อให้เกิดผู้เรียนเห็นคุณค่าในงานผ้าทอ นามีนศรี สอดคล้องกับ วิบูลย์ ลีสุวรรณ (2527:61) ที่กล่าวว่า การทรงไว้ซึ่งคุณค่าของภูมิปัญญาในงานหัตถกรรมพื้นบ้านนั้น คุณลักษณะสำคัญของงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ต้องมีความงดงามอันเกิดจากการสร้างสรรค์ด้วยมือของมนุษย์ และการบังคับอินทรีย์ต่าง ๆ เป็นงานที่กลั่นกรองออกมาจากจิตใจ เป็นสิ่งที่ถ่ายทอดความคิด และรสนิยมทางความงาม ของผู้สร้างสรรค์ออกมาให้เห็น คุณลักษณะเหล่านี้จะช่วยให้เกิดความชื่นชมและสุนทรียรสแก่ผู้พบเห็น เพราะเมื่อจิตใจได้สัมผัสกับความประณีตงดงาม ย่อมทำให้เกิดความพึงพอใจและความสุขใจ ส่งผลไปถึงการคิดคำนึงในคุณค่าอย่างมีเหตุผล และสำรวมระวัง คุณค่าในด้านความงามอันทำให้เกิดความประณีต

ในเรื่องของทัศนคติที่ดีในวิชาชีพจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ ผู้เรียนหรือศิษย์ต้องเห็นตัวอย่างที่ชัดเจน ซึ่งในที่นี้การได้เห็นตัวอย่างหรือแบบอย่างที่ดีของช่างทอผ้า นามีนศรีจึงเป็นสิ่งจำเป็น คุณยายกุศล นิลล่อ ถือเป็นช่างทออาวุโสที่บุกเบิกผ้าทอ นามีนศรีในยุคแรก ๆ เมื่อศิษย์เกิดความศรัทธาต่อตัวอย่างที่ดี ย่อมส่งผลต่อทัศนคติที่ดีตามมาด้วย ทั้งนี้การปลูกฝังทัศนคติในการรักการทอผ้าในช่วงแรก ๆ จึงเป็นสิ่งจำเป็น เพราะเมื่อใดก็ตามที่เกิดอุปสรรคในการฝึกฝนทอผ้า ศิษย์จะไม่ย่อท้อหากมีทัศนคติที่ดีต่อการทอผ้า นามีนศรี

2.2 รูปแบบการเรียนรู้และวิธีการถ่ายทอดความรู้

สำหรับรูปแบบการเรียนรู้และวิธีการถ่ายทอดความรู้ของช่างทอผ้า นามีนศรี จากผลการสัมภาษณ์พบว่า

1) ผู้สอนจะถ่ายทอดความรู้ด้วยการพูดคุยกับผู้เรียนหรือศิษย์ จนเกิดความเป็นกันเอง แล้วจึงให้ลองทอผ้าดู วิธีการพูดคุยจะสร้างความคุ้นเคยได้ง่าย ผู้สอนไม่จำเป็นต้องเริ่มต้นด้วยการสอนทันที ผู้สอนอาจจะคุยในเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับผ้าทอก่อนก็ได้ กล่าวคือ ผู้สอนจะต้องสนใจผู้เรียนว่าเขาชอบอะไร สนใจในเรื่องอะไร บางครั้งผู้สอนอาจชวนคุยกับผู้เรียนในเรื่องที่เขาสนใจ จะทำให้เกิดความคุ้นเคยกันได้ง่ายขึ้น เมื่อคุ้นเคยกันแล้ว ก็ไม่ใช่เรื่องยากที่จะสอนเขาให้

ทอผ้านาหมื่นศรี เพราะเมื่อเขาทอผ้าแล้วติดขัด เขาก็จะกล้าซักถามผู้สอนโดยไม่ขัดเขินแต่อย่างใด

2) ผู้สอนจะถ่ายทอดความรู้โดยการสาธิตให้ศิษย์ดู สอดคล้องกับ เอกวิทย์ ณ ถลาง (2544:108-116) ที่อธิบายไว้ว่า กระบวนการเรียนรู้โดยธรรมชาติกระบวนการหนึ่ง คือ การส่งต่อ (Transmission) แก่คนรุ่นหลัง ด้วยการ “สาธิตวิธีการ” ซึ่งโดยทั่วไปการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านทุกภูมิภาคจะนิยมสอนวิธีแรก คือ สาธิตและสอนเป็นวาจา ในกรณีที่เป็นศิลปะวิทยาการระดับที่มีความซับซ้อนหรือลึกซึ้งจึงจะใช้วิธีสาธิตลักษณะในรูปแบบตำรา และ ไพบุลย์ เทวรักษ์ (2540-50-51) ได้กล่าวถึงการสอนแบบสาธิต (Demonstration) ว่าเริ่มแรกในการสอน ครูเป็นผู้แสดงหรือทำตัวอย่างให้เด็กดูก่อน ทั้งนี้เพราะในการสาธิตนั้น จะช่วยให้เด็กเข้าใจในสภาพการณ์ (Situation) และเด็กจะเกิดคอนเซ็ปท์ง่ายขึ้น อีกประการหนึ่ง คือ การแนะนำ (Guidance) จะช่วยให้เกิดทักษะง่ายขึ้น ถ้าหากการแนะนำนั้นกระทำในเวลาที่เหมาะสมในระยะแรก ๆ การสาธิตจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจว่าควรจะทำอะไรก่อนและหลัง ควรระวังอย่าบอกรายละเอียดมากเกินไป อาจจะทำให้เกิดความสับสนแก่ผู้เรียนได้ เช่น การสอนดนตรีแรก ๆ ควรแนะนำดนตรีที่สำคัญ การเคลื่อนไหวนิ้วมือ หรือจังหวะที่จำเป็นแล้วค่อย ๆ สอนทักษะสลับซับซ้อนต่อไป

3) เรียนรู้อย่างเป็นทางการจากครูผู้เป็นช่างทอผ้านาหมื่นศรี กรณีนี้จะเป็นสมาชิกที่สนใจทอผ้ามาขอเรียนที่กลุ่ม ทางกลุ่มจะมีช่างทอผ้าที่มีประสบการณ์ทอผ้าสูงคอยเป็นผู้สอนให้ การเรียนรู้จากครูผู้สอนทอผ้านั้นจะเป็นการเรียนรู้จากผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การฝึกฝนด้วยตนเอง และการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมและการทำงาน

วิธีการถ่ายทอดความรู้ของช่างทอผ้านาหมื่นศรีประกอบด้วย 1) การเรียนรู้แบบเป็นกันเอง 2) การสอนแบบสาธิตให้ดูก่อน และ 3) เรียนรู้อย่างเป็นทางการจากครูช่างทอผ้านาหมื่นศรี ผลจากการวิจัยจะเห็นว่าวิธีการเรียนรู้ที่มาเป็นอันดับแรก คือ การเรียนรู้แบบเป็นกันเอง เน้นการพูดคุยกัน การเรียนรู้จึงเป็นธรรมชาติมาก เมื่อผู้เรียนไม่เครียดก็จะฝึกฝนการทอผ้าได้ดีขึ้น แต่ก็มีได้เป็นเช่นนั้นหมดเพราะจากการสัมภาษณ์นางสาวอารีย์ แป้นทอง ช่างทอผ้านาหมื่นศรีฝีมือดีซึ่งมีโอกาสเป็นครูคอยสอนช่างทอหน้าใหม่ ได้กล่าวว่าตนเองมักจะเข้มงวดในการสอนของตนค่อนข้างมาก จนบางครั้งผู้เรียนหรือศิษย์เกิดอาการเกร็งไม่กล้าทอก็มีอีกประเด็นในการเรียนรู้ของศิษย์ พบว่าบ้านไหนไม่มีที่ทอผ้าประจำบ้านก็จะเดินทางไปเรียนกับครูช่างทอผ้าเกาะยอ วิธีการเรียนรู้ของช่างทอผ้าหลังจะเป็นทางการมากกว่า

2.3 ขั้นตอนการถ่ายทอด

ด้านการเตรียมความพร้อมในการถ่ายทอด

ในการเตรียมความพร้อมในการถ่ายทอด ผู้สอนจำเป็นต้องเตรียม 2 อย่าง คือ

- 1) ผู้สอนต้องเตรียมอุปกรณ์ สถานที่โรงทอผ้าให้เรียบร้อย

2) ผู้สอนเตรียมตัวอย่างหรือสื่อการสอนบ้างนิดหน่อย ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ในห้องพิพิธภัณฑสถานแสดงประวัติความเป็นมาของผ้าทอานาหมื่นศรี ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

จากข้างต้นจะเห็นว่าผู้สอนจะไม่เน้นเตรียมการสอน เนื่องจากมีความชำนาญในการทอผ้าอยู่แล้ว ซึ่งในฐานะผู้สอนซึ่งส่วนใหญ่จะมีงานหลักทำอยู่ จึงไม่ค่อยมีเวลาในการเตรียมการสอนเสียเท่าไร แต่ในฐานะครูผู้สอนจำเป็นจะต้องเตรียมการสอนเพื่อให้การสอนครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ในการสอนทอผ้า ถึงแม้ว่าจะมีเวลาน้อยในการเตรียมการสอน แต่ถ้ารูปแบบการสอนมีการเปลี่ยนแปลงบ้าง ผู้เรียนจะเกิดความสนใจมากกว่าเรียนแบบเดิมๆ ซ้ำๆ ทุกครั้งไป

ในการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนนั้นให้ผู้เรียนเตรียมตัวเตรียมใจและต้องมีความตั้งใจในการเรียน ทั้งนี้ สัมฤทธิ์ ทองเถื่อน (2537:136) ได้สรุปไว้ว่า ผู้เรียนที่ดีพบว่ามี 2 ลักษณะ คือ 1) มีลักษณะนิสัยด้านพื้นฐานที่ดี มีความสนใจ เอาใจใส่ ตั้งใจเรียนรู้อย่างจริงจัง 2) มีจิตสำนึกแห่งความเป็นศิษย์ เชื่อฟัง คำสั่งสอน ขยันหมั่นเพียร มีความมานะพยายาม สอดคล้องกับงานวิจัยของ สัมฤทธิ์ ทองเถื่อน (2537:136) ที่พบว่าผู้เรียนศิลปะควรมีพื้นฐานด้านจิตใจดังนี้ 1) มีความอดทน 2) มีจิตที่วิจิตร คือ มีจิตใจที่ฝึกฝนในศิลปะ และ 3) เป็นผู้ใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ

นอกจากเหตุผลที่ว่าช่างทอผ้าไม่ได้เรียนจบทางครูมาจึงทำให้ช่างทอผ้าไม่ได้เตรียมการสอนเป็นเรื่องเป็นราวเท่าที่ควร ยังมีเหตุผลอีกประการคือ ช่างทอผ้าานาหมื่นศรีมีอาชีพหลักอยู่แล้ว อาชีพทอผ้าเป็นเพียงอาชีพเสริม ดังนั้นช่างทอผ้าานาหมื่นศรีจะไม่ค่อยมีเวลาในการเตรียมการสอนเท่าที่ควร แต่ด้วยความที่ทางกลุ่มทอผ้าานาหมื่นศรีจะมีวัสดุอุปกรณ์และสื่ออยู่ครบถ้วนอยู่แล้ว จึงไม่เป็นภาระในการเตรียมการสอนของช่างทอผ้าแต่อย่างใด ในขณะที่ผู้เรียนก็ทำให้สบายๆ ไม่เคร่งเครียดจนเกินไป การผ่อนคลายจะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น

ด้านการดำเนินการถ่ายทอด

1) การฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ

ในการฝึกฝนให้เกิดความชำนาญในการทอผ้านั้น ผู้สอนให้คำแนะนำว่า

1.1) ควรฝึกฝนและทำจนชำนาญ สอดคล้องกับ สมพงษ์ สิงหะพล (2544) ที่กล่าวสนับสนุนว่า ทักษะจะต้องเริ่มต้นด้วยการทำให้เกิดความคล่องแคล่ว ชำนาญโดยมีการฝึกอย่างเข้มข้น จริงจัง ต่อเนื่อง และเป็นระยะเวลาาน เมื่อชำนาญและเชี่ยวชาญแล้วหากปฏิบัติอยู่เป็นประจำก็นำไปสู่ความสันทัด ถนัดในการปฏิบัติสิ่งนั้น จนอาจถึงระดับที่ว่าจนเป็นอัตโนมัติไปแล้ว ขั้นสูงต่อจากนี้ก็คือ เกิดความชัดเจนในการกระทำนั้น เนื่องด้วยผ่านการฝึกการใช้มามาก มีประสบการณ์กว้างขวางเพราะใช้ทักษะมากเป็นเวลานานในเหตุการณ์ต่างๆ

1.2) ควรฝึกให้ลูกศิษย์ลองผิดลองถูกจนเกิดความสามารภในการแก้ปัญหาและทอผ้าได้ชำนาญ หรืออาจกล่าวได้ว่าควรสอนหรือฝึกโดยเน้นประสบการณ์

(Art approached experimentally) ซึ่ง อ่ำไพ ตีรณสาร (<http://pioneer.netser.chula.ac.th/~tampai1/ampai/cont3.htm>) ที่ได้อธิบายเพิ่มเติมไว้ว่า การสอนแบบเน้นประสบการณ์ เป็นการทดลองการลงมือปฏิบัติจริง และกระบวนการคิดแก้ปัญหา ผู้เรียนจะพัฒนาทั้งด้านทักษะและความเข้าใจ การสอนแบบนี้ประกอบด้วยขั้นตอนการเรียนรู้หลายอย่างด้วยกัน กล่าวคือการสำรวจ การแสวงหาความเป็นไปได้ต่างๆ การสรุปเป็นสมมติฐาน และการทดสอบสมมติฐาน

2) ระยะเวลาในการเรียนรู้

ระยะเวลาที่เหมาะสมในการเรียนรู้เทคนิคการทอผ้าจนเกิดความชำนาญนั้น โดยเฉลี่ยจะใช้เวลาตั้งแต่ 6 เดือนถึง 5 ปี แล้วแต่ความสามารถของแต่ละคน สอดคล้องกับงานวิจัยของ มล.สันติสุข กฤดากร (2541) พบว่า ระยะเวลาในการเรียนรู้ฝึกหัดใช้เวลาประมาณ 1 สัปดาห์ถึงสามเดือน และฝึกฝนความชำนาญเป็นแรมปี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถปฏิบัติไหวพริบของแต่ละบุคคล

จะสังเกตว่าช่วงเวลาในการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญนั้นค่อนข้างกว้าง เพราะกินระยะเวลาตั้ง 6 เดือน จนถึง 5 ปี สาเหตุอาจจะมีมาจากวิธีการสอนของครูช่างทอผ้าซึ่งสอนด้วยกลวิธีแตกต่างกัน และอีกสาเหตุหนึ่งคือ ความสามารถส่วนตัวของศิษย์แต่ละคนไม่เท่ากัน หรืออาจกล่าวได้ว่าพรสวรรค์ของแต่ละคนไม่เหมือนกันหรือไม่เท่ากันนั่นเอง

ด้านเทคนิคการถ่ายทอด

1) กลอุบายในการสอน

ผู้สอนผ้าทอนาหมีนครีจะมีกลอุบายในการสอน ตามรายละเอียดต่อไปนี้

1.1) กลอุบายในการจูงใจให้ผู้เรียนสนใจที่จะเรียนรู้ ผู้สอนจะพูดคุยสร้างความคุ้นเคย ให้กำลังใจลูกศิษย์ ใช้ โดยการสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายไม่ตึงเครียด (สุนทร ดอนอินทรีย์, 2546:258)

1.2) กลอุบายในการเสริมแรง โดยให้ลูกศิษย์แก้ไขผลงานของเขาเอง ก่อน จนหากทำไม่ได้ ดูแลอย่างใกล้ชิดและคอยแนะนำ แล้วเมื่อเขาเกิดความมั่นใจก็จะทอผ้าได้ สอดคล้องกับ อุษณีย์ เสือดี (2549:181) ที่กล่าวว่าในการเสริมแรงให้กำลังใจผู้รับการถ่ายทอด พบว่ามี 3 วิธี คือ ก) ไม่ตำหนิหรือใช้คำพูดที่รุนแรงให้เสียกำลังใจ ข) ชื่นชมเมื่อผู้เรียนสามารถทำได้ ค) ปลอดภัยและให้กำลังใจผู้รับการถ่ายทอดให้เกิดความพยายาม

1.3) กลอุบายในการเน้นให้ลองทำจริง สอดคล้องกับแนวคิดของ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2541:97) ที่อธิบายว่า “การศึกษาไทยเน้นการปฏิบัติและลงมือทำเป็นหลักสำคัญ จึงถือว่าเป็นหลักการปฏิบัติ ลงมือปฏิบัติก็คือความผิดมาเป็นครู ไม่ถือเอาความผิดพลาดนั้นมาทำให้เกิดความผิดพลาดขึ้นอีกต่อไป”

ผู้สอนผ้าทอนาหมีนครีควรมีกลอุบายในการสอนที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการใช้แรงเสริมทั้งทางบวกและลบในการกระตุ้นศิษย์ในการเรียนรู้ การหาสิ่งจูงใจในการเรียนรู้ให้เกิด

4) การประเมินผล

ในการประเมินผลงานผ้าทอของศิษย์ ผู้สอนประเมินแล้วอยู่ในระดับยังไม่พอใจเท่าที่ควรจนถึงพอใจมาก ทั้งนี้ในการประเมินผลนั้นผู้สอนจะประเมินผู้เรียน 3 ด้าน คือ ก) ประเมินการปฏิบัติงาน ข) ประเมินตัวผู้เรียน และ ค) ประเมินเจตคติของผู้เรียน ซึ่งในการประเมินจะประเมินตั้งแต่ต้นกระบวนการทอจนทอสำเร็จ ผู้ประเมิน คือ ผู้สอนหรือช่างทอผู้มีประสบการณ์ในการทอมานานหลายปี ดังนั้นจึงสามารถประเมินผลศิษย์ได้อย่างไม่ยากเย็น

จากผลการวิจัยจะเห็นว่าผู้สอนแต่ละคนจะประเมินผลงานผ้าทอของศิษย์แตกต่างกัน โดยมีตั้งแต่ไม่พอใจจนถึงพอใจมาก เหตุที่เป็นเช่นนี้น่าจะเกิดจากปัญหาเกณฑ์การตัดสินประเมินผลงานผ้าทอของผู้สอนแต่ละท่านไม่เหมือนกัน ซึ่งวิธีการแก้ปัญหาดังกล่าวก็ไม่ยาก เพียงแค่ต้องมีการประชุมของผู้สอนเกี่ยวกับเกณฑ์การประเมินผลงานผ้าทอให้เหมือนกันเสียก่อน ปัญหาดังกล่าวก็จะไม่เกิดขึ้น

3. ผลที่เกิดขึ้นจากการถ่ายทอด

จากการศึกษากระบวนการถ่ายทอดของช่างทอผ่านานาหมื่นศรี จ.ตรัง ผู้วิจัยได้ประมวลผลการสัมภาษณ์และสังเกตการ โดยพบประเด็นดังนี้

3.1 ความสามารถในการสืบสานภูมิปัญญาต่อจากปราชญ์ท้องถิ่นหรือครูช่าง พบว่าช่างทอผ้าที่เกิดจากกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ่านานาหมื่นศรีนั้น มีความรู้ความชำนาญจนสามารถถ่ายทอดความรู้ สืบสานภูมิปัญญาต่อจากปราชญ์ท้องถิ่นหรือครูช่างของตนได้ ซึ่งช่างทอผ้าแต่ละคนก็จะประกอบไปด้วยคุณสมบัติดังต่อไปนี้

3.1.1 ตระหนักในคุณค่าของงาน ด้วยการเห็นถึงคุณค่าของผ้าทอนาหมื่นศรี

3.1.2 สามารถทอผ้าในรูปแบบของปราชญ์ท้องถิ่นหรือครูช่างได้ ด้วยการสร้างสรรค์ผลงานที่มีความคล้ายกับปราชญ์ท้องถิ่นหรือครูช่าง หลังจากที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้มา รวมทั้งจากการทำงานร่วมกันในครอบครัวของปราชญ์ท้องถิ่นหรือครูช่าง เป็นการแสดงออกถึงความสามารถในการทำงานสานต่อจากปราชญ์ท้องถิ่น

3.1.3 สามารถถ่ายทอดความรู้ ด้วยการใช้ตัวอย่างจากครูผู้สอนที่ดี ที่ตนได้รับการถ่ายทอดมา และการฝึกฝีมือการทำงานของตนอยู่เสมอ การถ่ายทอดความรู้จำเป็นต้องใช้ความสามารถเป็นอันมาก การสอนความรู้ในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดแทรกเรื่องของความสนุกสนาน ล้วนเป็นเสน่ห์ของครูผู้สอน ที่มีความสามารถ สอดคล้องกับ สุมณ อมรวิวัฒน์ และคณะ (2534:111-115) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง ความคิดและภูมิปัญญาไทยด้านการศึกษา แนวความคิดและภูมิปัญญาของครูไทย อุบายการจูงใจผู้เรียน คือ การทำให้ผู้เรียนมีความรู้สึกอยากเรียน การจูงใจเป็นการสอนหรือการถ่ายทอดความรู้ให้เด็กรู้เรื่อง เข้าใจและสนุกสนานกับสิ่งที่เรียน และยังทำให้เด็กอยากเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนว่าไม่ใช่เรื่องยากเกินไป ขณะเดียวกันผู้สอนก็พยายามทำเรื่องยากให้ดูง่ายด้วยการใช้ถ้อยคำ ภาษา อธิบาย ถ่ายทอดให้

เกิดความเข้าใจได้ เพราะเมื่อผู้เรียนเรียนรู้เรื่องเข้าใจ สนุกสนานจะทำให้เด็กมีความกระตือรือร้น สนใจอยากศึกษาค้นคว้าต่อไป (อารี พันธุ์ณี, 2545:49-50)

3.1.4 สามารถมีส่วนร่วมในการร่วมกิจกรรมศาสนาของชุมชน เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงทำงานเป็นทีมกับ อบต.หรือชุมชนได้เป็นอย่างดี ช่างทอเมื่อได้รับการถ่ายทอดจากครูช่าง จะซึมซับความรักในชุมชน ซึ่งครูช่างจะเป็นผู้คอยถ่ายทอดให้ด้วยกลอุบายการสอนต่างๆ

บุคคลที่จะเป็นช่างทอที่ดีจะต้องเป็นผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาทอผ้านาหมื่นศรีให้แก่ผู้อื่น ได้ด้วย ช่างทอผ้าที่มีลักษณะดังกล่าวควรมีคุณสมบัติเห็นคุณค่าความสำคัญของผลงานทอผ้าทุกชิ้น สามารถสร้างสรรค์ผลงานตามแนวทางของครูช่างของตนได้ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนอยู่เป็นประจำ คุณลักษณะดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมให้เป็นช่างทอที่ดีได้ และเป็นที่ยอมรับในชุมชนนาหมื่นศรีอีกด้วย

3.2 ความสำเร็จในการดำรงชีวิตในชุมชน กล่าวคือ สมาชิกในกลุ่มมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น สามารถอยู่อย่างพอเพียงได้ โดยช่างทอจะมีรายได้จากการทอผ้าเพิ่มมาจากอาชีพหลัก (ส่วนใหญ่จะมีอาชีพหลักอยู่แล้ว) ส่งผลให้รายได้ของครอบครัวช่างทอผ้ามีสูงขึ้น การศึกษาในครอบครัวของช่างทอผ้าก็ดีขึ้น เพราะมีเงินส่งลูกส่งหลานเรียนในระดับสูงๆ ได้ เมื่อลูกหลานมีระดับการศึกษาที่สูงขึ้น ย่อมส่งผลดีต่อชุมชนในอนาคต ในการนำความรู้ความสามารถเหล่านี้มาพัฒนาชุมชนนาหมื่นศรีต่อไป

เนื่องจากระบบการจัดการค่าตอบแทนของกลุ่มทอผ้านาหมื่นศรีค่อนข้างมีประสิทธิภาพจึงทำให้สมาชิกแต่ละคนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ถึงแม้ว่าจะไม่ได้มากมาย แต่ก็พอเลี้ยงดูครอบครัวได้ เพราะสมาชิกส่วนใหญ่จะใช้ชีวิตแบบพอเพียง ไม่ฟุ้งเฟ้อ อาหารการกินก็จะทำเอง ผักผลไม้บางชนิดที่ปลูกเองได้ก็จะปลูก รายได้จากความขยันหมั่นเพียรทำมากได้มากทำน้อยได้น้อยจึงพอช่วยจุนเจือครอบครัวได้ ส่งผลให้ลูกหลานของสมาชิกกลุ่มทอผ้านาหมื่นศรีมีการศึกษาที่ดีขึ้นด้วย

3.3 ความสามารถในการเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและอยู่คู่กับชุมชนไปอีกนานของกลุ่มผ้าทอนาหมื่นศรี ผ้าทอนาหมื่นศรีมีอายุมายาวนาน อยู่คู่กับจังหวัดตรังมาหลายชั่วอายุคน จนปัจจุบันทางกลุ่มค่อนข้างมีความเข้มแข็ง มีการบริหารจัดการที่ดี มีการสร้างช่างทอผ้ารุ่นใหม่ขึ้นมาเรื่อยๆ ดังนั้นกลุ่มผ้าทอนาหมื่นศรีจึงเป็นเสมือนสัญลักษณ์ของต.นาหมื่นศรี อ.นาโยง จ.ตรัง ซึ่งทุกคนที่สนใจผ้าทอนาหมื่นศรีจะเข้ามาเรียนรู้ ขอความร่วมมือและช่วยเหลือในการให้ความรู้ความเข้าใจหรือแม้กระทั่งจ่ายซื้อสินค้าของทางกลุ่ม

จะเห็นว่ากลุ่มผ้าทอนาหมื่นศรีนั้นมีองค์ประกอบที่จะเป็นแหล่งเรียนรู้อยู่ครบถ้วน ไม่ว่าจะเป็นโรงทอผ้าซึ่งเป็นสถานที่ปฏิบัติการทอผ้า หอประวัติซึ่งเป็นจัดแสดงผลงานผ้าทอและประวัติความเป็นมาของผ้าทอนาหมื่นศรีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ส่วนจัดแสดงและจำหน่ายสินค้า

ผ้าทอนาหมื่นศรีซึ่งจัดแสดงสินค้าไว้จำนวนมากและหลากหลาย และอีกประการคือ กลุ่มทอผ้า
นาหมื่นศรีมีที่ตั้งอยู่ใจกลางของชุมชนและติดกับโรงเรียน กลุ่มทอผ้านาหมื่นศรีจึงเป็นแหล่ง
เรียนรู้ที่ดีของ ต.นาหมื่นศรี

4. ปัญหาและอุปสรรคในการถ่ายทอด

ปัญหาและอุปสรรคในการถ่ายทอดของผู้สอนนั้นมีอยู่หลายประการด้วยกันดัง
รายละเอียดต่อไปนี้

4.1 อุปสรรคในการทอผ้าที่สืดยังไม่ตรงกับสีที่เลือกไว้ตอนแรก ทำให้ต้องทอใหม่
เป็นปัญหาเมื่อช่างทอผ้ามือใหม่ทอผ้าตามสีที่ยังส่งมาผิด จึงทำให้ต้องทอใหม่ ช่างทอซึ่งเป็นครู
ก็ต้องเสียเวลาตรวจแก้ไขงานใหม่

4.2 สมาชิกในกลุ่มไม่พร้อมกัน พบปะในเวลาไม่พร้อมกัน การถ่ายทอดเทคนิคการ
ทอผ้าจึงทำได้ยาก ส่วนใหญ่จะมาทอตามสะดวก หรือจะรวมตัวได้ก็ต้องเป็นช่วงสิ้นเดือนที่ทาง
กลุ่มทอผ้านาหมื่นศรีจะจ่ายค่าตอบแทนเป็นประจำ แต่ก็ยังดีกว่ารวมกลุ่มไม่ได้เลย ในขณะที่กลุ่ม
ทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลาจะประสบปัญหาเรื่องการรวมกลุ่มมากกว่าเนื่องจากช่วงเวลาในการจ่าย
ค่าตอบแทนไม่ชัดเจนเหมือนกลุ่มทอผ้านาหมื่นศรี จ.ตรัง

การดำเนินธุรกิจสู่ความสำเร็จของกลุ่มทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา และกลุ่มทอผ้านาหมื่นศรี
จ.ตรัง

การดำเนินธุรกิจสู่ความสำเร็จการทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา

1. ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จ

ปัจจัยภายใน

1) แรงบันดาลใจ

สำหรับแรงบันดาลใจของผู้ประกอบการทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา เกิดจาก
แรงบันดาลใจ 2 ประการคือ

1.1) ความสำเร็จในธุรกิจทอผ้าของบรรพบุรุษ พ่อแม่ หรือครอบครัวของ
ผู้ประกอบการเป็นแรงบันดาลใจ ให้ผู้ประกอบการทอผ้าเกาะยอเกิดความสนใจ อยากประกอบ
ธุรกิจดังกล่าว เพื่อหาเลี้ยงครอบครัว สร้างงานให้กับสมาชิกในเกาะยอ และคงไว้ซึ่งภูมิปัญญาการ
ทอผ้าเกาะยอต่อไป (นิตย์ พงศ์พฤกษ์, 2557)

1.2) ความคุ้นเคยกับธุรกิจทอผ้าเกาะยอตั้งแต่เยาว์วัย จึงเกิดใจรักและอยาก
เริ่มต้นทำธุรกิจทอผ้าเกาะยอ แรงบันดาลใจเริ่มต้นจากความคุ้นเคยที่มีปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ หรือ
ญาติพี่น้องทอผ้าเกาะยอ เห็นทุกวัน จนเกิดความอยากลองทอผ้า จึงลองทอผ้าดู เมื่อทอเป็นจึง
คิดประกอบอาชีพทอผ้าเกาะยอ รวมทั้งในที่สุดจึงคิดที่จะประกอบการธุรกิจทอผ้าเกาะยอ
(วิชัย มาระเสนา, 2557)

สรุปได้ว่า แรงบันดาลใจของผู้ประกอบการทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลาเกิดจาก
1) ความสำเร็จในธุรกิจทอผ้าของบรรพบุรุษ และ 2) ความคุ้นเคยกับธุรกิจทอผ้าเกาะยอตั้งแต่
เยาว์วัย

2) เจตคติก่อนมาประกอบอาชีพการทอผ้า

เจตคติก่อนมาประกอบอาชีพทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา ของผู้ประกอบการพบว่า มี
อยู่ 2 ประการคือ

2.1) ความรักในการทอผ้าอยู่เป็นทุนเดิม และเชื่อว่าทำธุรกิจนี้จะ
ประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ของ นิตย์ พงศ์พฤกษ์ ซึ่งสัมภาษณ์เมื่อวันที่
9 เดือนมีนาคม 2557 ที่กล่าวไว้ว่า ด้วยความรักการทอผ้าเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว มีความคุ้นเคยกับ
การทอผ้าเกาะยอเป็นอย่างดี จึงเชื่อว่าหากทำธุรกิจนี้จะประสบความสำเร็จ

2.2) ความต้องการหาอาชีพเสริมนอกจากอาชีพหลัก รองรับอาชีพหลัง
เกษียณอายุราชการ สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ของ นิตย์ พงศ์พฤกษ์ ซึ่งสัมภาษณ์เมื่อวันที่
9 เดือนมีนาคม 2557 ที่กล่าวไว้ว่า ก่อนที่จะเกษียณอายุราชการ ผม (นาย นิตย์ พงศ์พฤกษ์)
และภรรยา (นางสมหมาย พงศ์พฤกษ์) มองหาอาชีพเสริมนอกเหนือจากอาชีพหลักที่เป็น
ข้าราชการครูและผู้บริหารโรงเรียน จึงคิดจะประกอบอาชีพนี้ เนื่องด้วยความคุ้นเคยกับผ้าทอเกาะ
ยอ รวมทั้งภูมิลำเนาที่เป็นคนที่นี่อยู่แล้ว ซึ่งในเวลาต่อมาจากอาชีพเสริมก่อนเกษียณก็กลับ
กลายเป็นอาชีพหลักหลังเกษียณแทน

สรุปได้ว่า เจตคติก่อนมาประกอบอาชีพทอผ้าเกาะยอนั้น มีอยู่ 2 ประการคือ

1) ความรักในการทอผ้าเป็นทุนเดิม และ 2) ความต้องการประกอบอาชีพเสริม

3) วิธีการเรียนรู้

ผู้ประกอบการมีวิธีการในการเรียนรู้ธุรกิจ โดยให้ข้อสังเกตว่าก่อนมาประกอบ
อาชีพนี้จะต้องมีความรู้ทางการทอผ้าเกาะยออย่างดี รวมไปถึงต้องสามารถทอผ้าเกาะยอได้ด้วย
อาชีพทุกอาชีพหากทำไม่เป็น ก็จะไม่ทันคู่แข่งหรือคนอื่น อาจถูกโกงหรือเอาเปรียบได้
สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของ นิตย์ พงศ์พฤกษ์ ที่สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2557 ที่
อธิบายไว้ว่า การประกอบอาชีพอะไรก็ตาม ล้วนแล้วแต่ต้องรู้ เข้าใจ และกระทำได้ หากไม่เข้าใจ
ตรงนี้ ไม่สามารถปฏิบัติหรือทอผ้าได้ ก็จะไม่ทันคน โดยคู่ค้า ลูกค้า หรือเพื่อนร่วมงานหลอกหรือ
โกงเอาได้ ฉะนั้นวิธีการเรียนรู้ที่ดีที่สุดจึงน่าจะหมายถึง การเรียนรู้ให้เข้าใจการทอผ้าตั้งแต่
กระบวนการแรกจนกระทั่งทอเป็นผ้าได้สำเร็จ จึงจะประกอบธุรกิจทอผ้าได้ นอกจากนี้ก็ควร
จะเรียนรู้กระบวนการบริหารจัดการธุรกิจจากผู้อาวุโสในกลุ่ม เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร
จัดการธุรกิจ การเรียนรู้ธุรกิจในด้านเงิน การเรียนรู้ธุรกิจในด้านการใช้คนอย่างมีศิลปะจากผู้
รุ่นก่อน ๆ จึงจะประสบความสำเร็จในการประกอบธุรกิจทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลาได้

4) ความคาดหวังต่ออาชีพ

จากการสัมภาษณ์พบว่าผู้ประกอบการทอผ้ามีความคาดหวังต่ออาชีพ โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

4.1) สร้างรายได้ให้กับครอบครัวผู้ประกอบการและสมาชิก เหตุผลนี้น่าจะเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ผู้ประกอบการหันมาประกอบธุรกิจนี้ สอดคล้องกับ นิตย พงศ์พฤกษ์ (2557) ที่สนับสนุนว่า คงไม่มีใครที่จะประกอบอาชีพด้วยใจรักเป็นหลักเพียงอย่างเดียว ไม่รับเงินเดือน ปัจจุบันหาได้ยาก เพราะต้องหาเลี้ยงชีวิตตนเองและครอบครัว ผู้ประกอบการแบบผมจึงทำเพื่อหาเลี้ยงครอบครัวและเพิ่มรายได้ให้สมาชิกอีกด้วย แต่ไม่ได้หมายความว่าไม่มีใจรักในผ้าทอเกาะยอแต่อย่างใด

4.2) สร้างงานให้ท้องถิ่น ชุมชนจะเข้มแข็งและอยู่อย่างพอเพียงได้ก็ต้องอาศัยทรัพยากรในท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาในท้องถิ่น การสร้างงานในท้องถิ่นด้วยผ้าทอเกาะยอจึงเป็นเรื่องที่ควรกระทำยิ่ง เหตุเพราะเป็นภูมิปัญญาที่คงอยู่คู่กับจังหวัดสงขลามายาวนาน การสร้างงานให้ท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งที่ควรคาดหวังจากธุรกิจทอผ้าเกาะยอเป็นอย่างยิ่ง

4.3) ลดการย้ายถิ่นฐานในชุมชน ด้วยความที่เป็นสังคมพอเพียง คนในเกาะยอส่วนใหญ่จะไม่ย้ายถิ่นฐานไปไหนไกล จะประกอบอาชีพตามความเหมาะสมกับทรัพยากรในเกาะยอเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นประมง ทอผ้า รวมถึงธุรกิจนาเที่ยว ทั้งนี้ธุรกิจทอผ้าเกาะยอจะช่วยลดการย้ายถิ่นฐานได้ หากธุรกิจนี้มีความมั่นคง และสามารถสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนเกาะยอ ย่อมส่งผลดีในการลดการย้ายถิ่นฐานของคนในชุมชน

4.4) อนุรักษ์ศิลปะการทอผ้าเกาะยอให้คงอยู่ ศิลปวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับชุมชนนั้น ๆ กาลเวลาผ่านไปย่อมส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของตัวศิลปะนั้น ๆ ยิ่งปัจจุบันจะมีแนวโน้มลดน้อยลง สูญหายไปได้ เนื่องด้วยความเจริญก้าวหน้าสะดวกสบายของเทคโนโลยีที่มีบทบาทต่อชีวิตคนเกาะยอมากยิ่งขึ้น การอนุรักษ์ผ้าทอเกาะยอจึงเป็นสิ่งที่ควรกระทำยิ่ง จะด้วยวิธีการดั้งเดิมคือสอนศิษย์ให้สืบทอดศิลปะการทอผ้าเกาะยอต่อไป หรือจะด้วยวิธีการสมัยใหม่ เช่นการเผยแพร่ข้อมูลหรือจำหน่ายผ้าทอเกาะยอผ่านระบบโครงข่ายหรืออินเทอร์เน็ตก็สามารถทำได้เช่นเดียวกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกลุ่มทอผ้านั้น ๆ ว่าจะเลือกวิธีการแบบไหน

สรุปได้ว่า ความคาดหวังอาชีพนี้ประกอบด้วยความคาดหวัง 4 ประการคือ 1) คาดหวังในการสร้างรายได้ให้กับตนเองและสมาชิก 2) คาดหวังในการสร้างงานให้ท้องถิ่น 3) คาดหวังในการลดอัตราการย้ายถิ่นฐานในชุมชน และ 4) คาดหวังในการอนุรักษ์ผ้าทอเกาะยอให้คงอยู่

ปัจจัยภายนอก

ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการประกอบธุรกิจทอผ้านี้ จากการสัมภาษณ์พบปัจจัยภายนอก 2 ประการที่มีผลต่อการประกอบธุรกิจนี้ คือ

1. ปัจจัยด้านความเฉพาะของอาชีพทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา ซึ่งอาชีพทอผ้าเกาะยอจะเป็นเพียงอาชีพเสริม ไม่ใช่อาชีพหลักเนื่องจากเหตุผลด้านค่าตอบแทนที่ไม่สูงนัก หากเทียบกับอาชีพประมงหรือเกษตรกรรม อีกทั้งอาชีพทอผ้าเป็นอาชีพที่ใช้ทักษะความสามารถสูงมาก ต้องอาศัยความอดทน สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของ วิชัย มาระเสนา (2557) ซึ่งให้สัมภาษณ์มีใจความสำคัญว่า ด้วยความที่การทอผ้าเกาะยอถือเป็นอาชีพที่ต้องอาศัยทักษะสูง ผู้ทอต้องมีความอดทนสูง จึงทำให้มีผู้สนใจมาฝึกทอผ้าจำนวนไม่มากนัก

2. ปัจจัยการสนับสนุนจากภาครัฐหรือเอกชน พบว่าในเกาะยอจะมีกลุ่มทอผ้าหลายกลุ่ม บางกลุ่มได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือด้านการเงินและคำแนะนำจากหน่วยงานราชการหรือองค์กรภายนอกต่าง ๆ แต่บางกลุ่มกลับไม่ได้รับการช่วยเหลือเท่าที่ควร ทำให้การพัฒนาเหลื่อมล้ำกัน ซึ่งจากการสัมภาษณ์ อารอบ เรืองสังข์ (2556) ได้ให้ข้อมูลว่า กลุ่มทอผ้าเกาะยอมีหลายกลุ่ม บางกลุ่มได้รับการสนับสนุนจากราชการดี แต่บางกลุ่มกลับไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร เหตุผลเกิดจากการที่ผู้นำกลุ่มบางคนมีถือทิฐิมาก ไม่ยอมปรับเปลี่ยนตามคำแนะนำของหน่วยงานราชการ ไม่พบกันครึ่งทาง จึงทำให้หน่วยงานราชการที่อยากจะช่วยจึงเลิกสนใจและไม่ได้ยื่นมือเข้ามาช่วยในท้ายที่สุด แต่กลับบางกลุ่มผู้นำกลุ่มหรือผู้ประกอบการให้ความร่วมมือและเข้าใจหน่วยงานราชการหรือเอกชนที่จะยื่นมือมาช่วย จึงได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดี

สรุปได้ว่า ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการประกอบธุรกิจทอผ้าเกาะยอ ประกอบไปด้วยปัจจัย 2 ประการ คือ 1) ปัจจัยด้านความเฉพาะของอาชีพทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา และ 2) ปัจจัยการสนับสนุนจากภาครัฐหรือเอกชน

2. ข้อมูลเกี่ยวกับกิจการ

2.1 ความเป็นมาของกิจการ

ความเป็นมาของธุรกิจทอผ้าเกาะยอ พอจะสรุปได้ดังนี้

ผ้าทอเกาะยอ จ.สงขลามีอยู่หลายกลุ่มด้วยกัน บางกลุ่มอยู่ในพื้นที่เกาะยอ แต่บางกลุ่มก็อยู่นอกพื้นที่เกาะยอ โดยแต่ละกลุ่มจะมีสมาชิกที่ทอผ้าเป็นประจำประมาณ 14-20 คน สมาชิกส่วนใหญ่ในกลุ่มจะอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป เหตุผลที่สมาชิกหันมาประกอบอาชีพทอผ้านี้ เพราะเชื่อในสินค้าที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับและสวยงาม จึงหันมาประกอบอาชีพนี้แม้ว่าจะมีจำนวนไม่มากนัก ในด้านการเสริมของคลังของธุรกิจจะดำเนินการ 3 วิธีการ คือ วิธีการแรก คือ การนำเงินทุนส่วนตัวมาเสริมความคล่อง วิธีการที่สอง คือ การนำเงินสะสมรายเดือนของสมาชิกมาหมุนเวียน แล้วให้ผลกำไรกลับเมื่อครบ 2 ปี และวิธีการสุดท้ายจะเสริมความคล่องของธุรกิจด้วยการกู้ยืมจากสถาบันการเงินต่าง ๆ

จากการสังเกตเห็นว่าจำนวนสมาชิกของกลุ่มทอผ้าเกาะยอนั้นมีจำนวนค่อนข้างน้อยและอายุมาก ซึ่งน่าจะเกิดจากความยากในการทอผ้าเกาะยอซึ่งต้องอาศัยความอดทนสูง อีกเหตุผลคือ สภาพสังคมยุคใหม่ซึ่งค่อนข้างสะดวกสบายประชาชนส่วนใหญ่จะไม่นิยมผ้าทอ

พื้นเมืองเหมือนแต่ก่อนแล้ว แต่จะไปเลือกสวมใส่เสื้อผ้าสมัยใหม่กันแทน คนในชุมชนเกาะยอจึงเห็นว่าตลาดของผ้าพื้นเมืองไม่กว้างเหมือนเสื้อผ้าทั่วไป จึงไม่สนใจประกอบอาชีพทอผ้า เหตุผลประการสุดท้าย คือ อิทธิพลของชีวิตคนเมืองเข้าสู่เกาะยอค่อนข้างสูง เนื่องจากเกาะยอห่างจากตัวเมืองสงขลาไม่กี่กิโลเมตรเท่านั้น ความสะดวกสบายในการประกอบอาชีพจึงส่งผลต่อทัศนคติที่มีต่อการเลือกประกอบอาชีพอย่างมาก

2.2 วิธีดำเนินการ

การดำเนินการของทางกลุ่มทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา มีวิธีดำเนินการ คือ ดำเนินการในรูปแบบอุตสาหกรรมครัวเรือน โดยขายปลีกและส่ง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยส่วนใหญ่จะเป็นการขายปลีกและส่งในประเทศมากกว่าต่างประเทศ กิจกรรมทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลาแต่ละกลุ่มจะดำเนินการคล้าย ๆ กัน คือ ดำเนินการแบบครบวงจรตั้งแต่ต้นจนจบ กล่าวคือ ตั้งแต่เริ่มผลิตผ้าทอจนกระทั่งถึงจัดจำหน่าย โดยมีลูกค้าซึ่งติดต่อบริษัทรับส่งสินค้าอยู่เป็นประจำ

กลุ่มทอผ้าเกาะยอมีอยู่หลายกลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มมีจำนวนสมาชิกไม่มากนัก ดังนั้นในการดำเนินการจะเป็นในรูปแบบอุตสาหกรรมครัวเรือน สมาชิกซึ่งมีน้อยจึงไม่สามารถผลิตผ้าทอในจำนวนมาก ๆ ในคราวเดียว อุตสาหกรรมครัวเรือนจึงเหมาะกับกลุ่มทอผ้าเกาะยอ อีกประการกลุ่มทอผ้าเกาะยอเป็นกลุ่มเฉพาะซึ่งอาจไม่ต้องการให้ผู้คนทั่วไปเข้ามาเป็นช่างทอผ้าเกาะยอในจำนวนมาก แต่จะมีการคัดกรองผู้ที่ประสงค์จะเป็นช่างทอก่อน

2.3 ผลจากการดำเนินการ

ผลจากการดำเนินการ ส่งผลต่อธุรกิจทอผ้าเกาะยอ โดยแบ่งเป็น 4 ประเด็น คือ

1) มีการจ่ายเงินค่าตอบแทนของแต่ละกลุ่มทอผ้าเกาะยอ โดยจะแตกต่างกัน บางกลุ่มจะจ่ายค่าตอบแทนให้ทันที แต่บางกลุ่มต้องรอจำหน่ายผ้าทอได้ก่อนจึงจะได้รับค่าตอบแทน สอดคล้องกับ นิธย์ พงศ์พฤกษ์ (2557) ที่กล่าวว่า ทางกลุ่มทอผ้าของผมจะจ่ายเงินค่าตอบแทนให้ทันที และ วิชัย มาระเสนา (2557) ที่กล่าวว่า กลุ่มของผมจะจ่ายค่าตอบแทนก็ต่อเมื่อจำหน่ายได้แล้ว จึงจะจ่ายค่าตอบแทนให้ เมื่อพิจารณาจากข้างต้นจะเห็นว่าเหตุผลที่จ่ายเงินด้วยวิธีการไม่เหมือนกัน น่าจะมาจากสถานภาพความคล่องทางการเงินของกลุ่มที่แตกต่างกัน หากกลุ่มมีความคล่องการเงินสูงก็สามารถจ่ายค่าตอบแทนได้เลย แต่หากความคล่องการเงินต่ำก็จำเป็นต้องขายให้ได้ก่อน จึงจะจ่ายค่าตอบแทน

2) การรวมกลุ่มสมาชิกทำได้ยาก เนื่องจากสมาชิกอยู่กันคนละที่ ต่างคนต่างมีภารกิจ มีอาชีพหลักอยู่แล้ว จะทอผ้าตามเวลาที่ตนสะดวก หรือบางคนทอผ้าอยู่ที่บ้านไม่ได้เข้ามาที่ทำการของทางกลุ่มแต่อย่างใด นาน ๆ จึงจะเข้ามาซักที ปัญหานี้แก้ไขลำบาก ผู้ประกอบการ

ธุรกิจอาจจำเป็นต้องออกกลยุทธ์เช่น จ่ายเงินค่าตอบแทนให้เดือนละ 1 ครั้งช่วงต้นเดือน และจ่ายให้ทันทีหรือในเดือนถัดไป จะช่วยให้มีการรวมกลุ่มพบปะสมาชิกได้ง่ายขึ้น วิธีการนี้ทางกลุ่มทอผ้านาหมื่นศรี จ.ตรังได้ใช้อยู่ และก็ได้ผลดี

3) มีนักทอที่เข้ามาเยี่ยมชมกลุ่มและซื้อสินค้าจากทางกลุ่มมากขึ้น ผลจากการที่สินค้าเป็นที่นิยมและเป็นที่ยอมรับจึงทำให้มีนักทอที่เข้ามาเยี่ยมชมและซื้อผ้าทอจากทางกลุ่มทอผ้าเป็นประจำ ทั้งในรูปแบบปลีกและส่ง

4) มีหน่วยงานราชการมาสั่งเสื้อในลักษณะซื้อส่งเป็นประจำ ผลจากการสัมภาษณ์นายนิศย์ พงศ์พฤกษ์ (2557) พบว่า ทางรัฐบาลยังลักษณะได้ส่งเสริมให้แต่ละพื้นที่ในประเทศ โดยเฉพาะหน่วยงานราชการหันมาสวมใส่ผ้าพื้นเมืองสัปดาห์ละหนึ่งวัน จากนโยบายดังกล่าวจึงส่งผลดีก่อให้เกิดความต้องการสั่งซื้อเสื้อผ้าซึ่งเป็นผ้าทอเกาะยอจำนวนมากขึ้น ก่อให้เกิดรายได้กับทางกลุ่ม และทำให้ชุมชนอยู่ได้อย่างพอเพียงและยั่งยืน ด้วยทรัพยากรที่มีในเกาะยอ

สรุปได้ว่า ผลจากการดำเนินกิจการ พบว่า 1) มีการจ่ายเงินค่าตอบแทนของแต่ละกลุ่มทอผ้าเกาะยอ ซึ่งแต่ละกลุ่มจะจ่ายค่าตอบแทนไม่เหมือนกัน โดยบางกลุ่มจะจ่ายค่าตอบแทนเมื่อจำหน่ายสินค้าได้ ประเด็นนี้เห็นว่า ด้วยความไม่แน่นอนด้านรายได้จึงทำให้แรงจูงใจในการประกอบอาชีพทอผ้าเกาะยอมีน้อยลง ส่วนบางกลุ่มจะจ่ายค่าตอบแทนในเดือนถัดไปหลังจากส่งผ้าทอให้แก่ทางกลุ่มทอผ้า ซึ่งจากการสังเกตจะเห็นว่ากลุ่มที่จ่ายค่าตอบแทนด้วยวิธีการนี้จะมีผลสำเร็จไม่ว่าจะเป็นการยอมรับและรางวัลมากกว่ากลุ่มที่จ่ายค่าตอบแทนเมื่อจำหน่ายสินค้าได้ 2) การรวมกลุ่มสมาชิกทำได้ยากเพราะสมาชิกแต่ละคนล้วนมีอาชีพหลักอยู่แล้ว การเข้ามาทอผ้าที่กลุ่มจึงไม่พร้อมกัน อีกเหตุผลคือ ส่วนใหญ่สมาชิกจะมีที่ทอผ้าอยู่แล้วที่บ้านของตนเอง จึงไม่จำเป็นต้องเข้ามาทอผ้าที่โรงทอผ้าของทางกลุ่ม 3) มีนักทอที่เข้ามาเยี่ยมชมกลุ่มและซื้อสินค้าจากทางกลุ่มมากขึ้น เพราะมีการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกในการช่วยประชาสัมพันธ์แก่ผู้สนใจ และ 4) มีหน่วยงานราชการมาสั่งเสื้อในลักษณะซื้อส่งเป็นประจำ เพราะนโยบายในช่วงรัฐบาลของนางยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นั้นมีนโยบายขอความร่วมมือให้หน่วยงานราชการต่างๆ ในแต่ละจังหวัดสวมใส่ผ้าพื้นเมืองของตน จึงทำให้หน่วยงานราชการต่างๆ จึงมาสั่งเสื้อจากทางกลุ่มทอผ้าเกาะยอ

3. ผลสำเร็จของธุรกิจการทอผ้า

ทางกลุ่มทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา ได้รับผลสำเร็จด้วยดี โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ธุรกิจทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลาได้เปรียบคู่แข่งในเรื่องคุณภาพ รูปแบบการทอผ้า และช่องทางการจัดจำหน่าย เนื่องจากผ้าทอเกาะยอ จ.สงขลา มีประวัติความเป็นมาในการทอที่ยาวนาน มีการพัฒนาต่อเนื่องจนเกิดความสวยงาม ประณีตเฉกเช่นปัจจุบัน ยากที่จะหาคู่แข่งได้ จึงทำให้ธุรกิจทอผ้าเกาะยอเป็นธุรกิจทอผ้าที่ขายดีเป็นอันดับหนึ่งของภาคใต้

3.2 มีการพัฒนาหีบห่อบรรจุภัณฑ์ที่ดูสวยงามขึ้น เมื่อบรรจุภัณฑ์ภายนอกสวยงาม จะส่งผลต่อความสนใจในการซื้อสินค้านั้น ๆ อีกด้วย รูปแบบการพัฒนาหีบห่อจึงเป็นศิลปะแขนงหนึ่งซึ่งเรียกว่า ประยุกต์ศิลป์ นั่นเอง ดังที่ นิตย พงศ์พฤกษ์ (2557) ที่สนับสนุนว่า หีบห่อบรรจุภัณฑ์ถ้าดูดีก็จะขายสินค้าได้ง่ายกว่าไม่มีอะไรเลย เป็นเพียงผ้าใส่ถุงใส่ๆ เท่านั้น อีกทั้งเมื่อพัฒนาบรรจุภัณฑ์แล้ว ยังเพิ่มมูลค่าให้ผ้าทอในรูปแบบต่างๆ ได้อีกด้วย

3.3 ลูกค้ำให้ความสนใจสินค้าแปรรูปนอกเหนือจากผ้าทอ เช่น พรหมเช็ดเท้า หมอน ผ้าห่ม เครื่องประดับต่างๆ โดยสินค้าเหล่านี้จะนำเศษผ้าที่เหลือใช้มาประกอบเป็นสินค้าเหล่านี้ ผ้าทอเป็นศิลปะหัตถกรรมแขนงหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะประการหนึ่งที่เป็นประยุกต์ศิลป์ (Applied Art) ด้วย สอดคล้องกับ วุฒิ วัฒนสิน (2541) ที่กล่าวถึงลักษณะศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้านว่าเป็นประยุกต์ศิลป์ (Applied Art) เพราะส่วนใหญ่ศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้าน สามารถนำมาใช้สอยให้เกิดประโยชน์เพื่อความสะอาดสบาย มีกำเนิดขึ้นจากความประสงค์ที่จะประดิษฐ์และตกแต่งเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น เครื่องเรือน หม้อ ไห ฯลฯ

3.4 ปริมาณขายส่งผ้าทอเกาะยอมีมากขึ้น เนื่องจากนโยบายการส่งเสริมผ้าพื้นเมืองของรัฐบาล ซึ่งเน้นให้หน่วยงานราชการสวมใส่ผ้าพื้นเมือง จึงเป็นส่วนช่วยเพิ่มอุปสงค์ในการใช้ผ้าทอเกาะยอเพิ่มขึ้น

3.5 ทางกลุ่มทอผ้าเกาะยอได้รับรางวัลระดับประเทศ อาทิเช่น รางวัลหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ รางวัลชุมชนดีเด่นทางการท่องเที่ยว รวมถึงรางวัลหมู่บ้านหัตถกรรมดีเด่น เหตุผลที่ทางกลุ่มทอผ้าเกาะยอมักได้รับรางวัลเพราะคุณภาพและความสวยงามของผ้าทอเกาะยอซึ่งมีเอกลักษณ์ไม่เหมือนใคร

พอสรุปได้ว่า ผลสำเร็จของธุรกิจการทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา มีรายละเอียดดังนี้ 1) ธุรกิจทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลาได้เปรียบคู่แข่งในเรื่องคุณภาพ รูปแบบการทอผ้า และช่องทางการจัดจำหน่าย เนื่องด้วยผ้าทอเกาะยอมีอายุยาวนานจึงทำให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลานาน จึงทำให้ผ้าทอเกาะยอมีความงามเป็นเอกลักษณ์ และด้วยความที่เกาะยออยู่ใกล้ตัวเมืองจังหวัดสงขลาซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวของภาคใต้ตอนล่าง นักท่องเที่ยวจึงให้ความสนใจต่อผ้าทอเกาะยอจำนวนมาก 2) มีการพัฒนาหีบห่อบรรจุภัณฑ์ที่ดูสวยงามขึ้น เมื่อมีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ของผ้าทอเกาะยอให้สวยงามขึ้น ผู้จำหน่ายผ้าทอเกาะยอก็จะสามารถเพิ่มมูลค่าของสินค้าได้มากขึ้น 3) ลูกค้ำให้ความสนใจสินค้าแปรรูปนอกเหนือจากผ้าทอ แรกเริ่มสินค้าจะเป็นผ้าทอธรรมดา ไม่ได้มีรูปแบบนอกเหนือจากนี้ แต่ในปัจจุบันกลุ่มผ้าทอเกาะยอต้องการเพิ่มปริมาณการขายให้มากขึ้น จึงคิดแปรรูปสินค้าให้หลากหลายขึ้น ลูกค้ำจะได้มีโอกาสได้เลือกสินค้าต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น กระเป๋าผ้า ดอกไม้ประดิษฐ์ ฯลฯ 4) ปริมาณขายส่งผ้าทอเกาะยอมีมากขึ้นเพราะความได้เปรียบในช่องทางการจำหน่ายดังที่กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว และ 5) ทางกลุ่มทอผ้าเกาะยอได้รับรางวัลระดับประเทศเนื่องจากการดำเนินกิจการที่ดีถึงแม้ว่าจำนวนช่างทอจะมีน้อย แต่เป็นไปในลักษณะน้อยแต่มีคุณภาพนั่นเอง ผ้าทอเกาะยอจึงได้รับรางวัลในระดับประเทศอยู่เรื่อยๆ

4. ผลกระทบต่อชุมชน

ผลจากการดำเนินกิจการทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา ส่งผลกระทบให้ชุมชนเกาะยอมีความเปลี่ยนแปลง ดังนี้

4.1 การประกอบอาชีพมีการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ เดิมคนส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพประมงและเพาะปลูกตามลำดับ แต่ปัจจุบันจะประกอบอาชีพประมง เพาะปลูกทอผ้า และอาชีพท่องเที่ยว ตามลำดับ

4.2 ลูกหลานของสมาชิกกลุ่มทอผ้า มีระดับการศึกษาที่สูงขึ้น ขั้นต่ำก็ระดับปริญญาตรี เนื่องจากสมาชิกมีรายได้สูงขึ้น จึงมีทุนทรัพย์ในการส่งบุตรหลานของตนเรียนในระดับสูงขึ้นได้

4.3 สมาชิกในกลุ่มทอผ้า จะได้รับสวัสดิการเงินกู้ยืมฉุกเฉิน ซึ่งทางกลุ่มทอผ้า จะบริการให้แก่สมาชิกของทางกลุ่ม สวัสดิการตรงนี้ส่วนใหญ่สมาชิกจะไม่ค่อยได้ใช้เสียเท่าไร ส่วนใหญ่สมาชิกจะออมเงินสะสมไว้มากกว่า เมื่อครบสองปีแล้วจะได้รับคืนพร้อมดอกเบี้ยอีกด้วย

4.4 สมาชิกในชุมชนมีวิถีชีวิตแบบพอเพียง พออยู่พอกิน ไม่ย้ายถิ่นฐานออกนอกพื้นที่ สอดคล้องกับ นิติย พงศ์ฤกษ์ (2557) ที่ว่า ส่วนใหญ่ช่างทอผ้าเกาะยอจะไม่ย้ายถิ่นฐานไปไหน จะอยู่ที่นี้แบบพออยู่พอกิน ใช้ชีวิตแบบสังคมพอเพียง

4.5 รายได้ของสมาชิกในกลุ่มทอผ้า สูงขึ้น สามารถนำรายได้นี้ไปจุนเจือครอบครัว โดยส่วนใหญ่สมาชิกจะมีอาชีพหลักอยู่แล้ว โดยประกอบอาชีพประมงหรือเพาะปลูกเป็นหลัก เมื่อมีอาชีพเสริมเป็นทอผ้าเกาะยอ จึงช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่สมาชิกได้อีกทางหนึ่งด้วย

สรุปได้ว่า ผลจากการดำเนินกิจการทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา ส่งผลกระทบให้ชุมชนเกาะยอมีความเปลี่ยนแปลงดังนี้ 1) การประกอบอาชีพมีการเปลี่ยนแปลงจากในอดีตที่ประกอบอาชีพประมง เพาะปลูก และท่องเที่ยว แต่ในปัจจุบันจะเพิ่มอาชีพทอผ้าขึ้นมาอีกอาชีพหนึ่ง 2) ลูกหลานของสมาชิกกลุ่มทอผ้า มีระดับการศึกษาที่สูงขึ้น 3) สมาชิกในกลุ่มทอผ้า จะได้รับสวัสดิการเงินกู้ยืมฉุกเฉิน 4) สมาชิกในชุมชนมีวิถีชีวิตแบบพอเพียง พออยู่พอกิน ไม่ย้ายถิ่นฐานออกนอกพื้นที่ และ 5) รายได้ของสมาชิกในกลุ่มทอผ้า สูงขึ้น

การดำเนินธุรกิจสู่ความสำเร็จการทอผ้านาหมื่นศรี จ.ตรัง

1. ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จ

ปัจจัยภายใน

1) แรงบันดาลใจ

สำหรับแรงบันดาลใจของผู้ประกอบการทอผ้านาหมื่นศรี จ.ตรัง เกิดจากแรงบันดาลใจจากความคุ้นเคยกับผ้าทอนาหมื่นศรีมาตั้งแต่เด็ก ๆ แล้วได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่น สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของ อารอบ เรืองสังข์ (2556) ที่มีใจความว่า

ด้วยความคุ้นเคยกับผ้าทอานาหมื่นศรีตั้งแต่เด็ก เห็นยายทอผ้า ด้วยความซุกซนก็ชอบไปดูยายทอผ้าเป็นประจำ เกิดความคุ้นเคยขึ้น เมื่อโตขึ้นจึงได้คิดประกอบธุรกิจทอผ้านี้

คุณยายกุศล นิลล่อ เป็นคุณยายของนางสาวอารอบ เรื่องสังข์ ผู้ประกอบการทอผ้าานาหมื่นศรี จ.ตรัง คุณยายกุศลเป็นต้นแบบอย่างดีที่มีต่อนางสาวอารอบในการเริ่มต้นดำเนินธุรกิจทอผ้า ถึงแม้ว่าบางประสบการณ์ในการบริหารกลุ่มทอผ้าานาหมื่นศรีจะเป็นประสบการณ์ซึ่งไม่น่าจดจำ การถูกกล่าวหาว่าคุณยายกุศลบริหารจัดการเรื่องเงินทองไม่โปร่งใส ซึ่งในท้ายที่สุดก็ได้พิสูจน์ว่าคุณยายกุศลมิได้กระทำดังที่ถูกกล่าวหาไว้ ประสบการณ์ดังกล่าวเป็นอุทธาหรณ์ให้นางสาวอารอบดำเนินกิจการอย่างรอบคอบมากขึ้น

2) เจตคติก่อนมาประกอบอาชีพการทอผ้า

เจตคติของผู้ประกอบการก่อนมาประกอบอาชีพทอผ้าานาหมื่นศรี จ.ตรัง พบว่า

2.1) ไม่ชอบธุรกิจทอผ้า

2.2) ต้องการอนุรักษ์ผ้าทอานาหมื่นศรี

เริ่มแรกก่อนที่จะมาประกอบอาชีพนี้ ตัวผู้ประกอบการไม่ได้สนใจหรือชอบธุรกิจทอผ้าานาหมื่นศรีแต่อย่างใด แต่ด้วยความที่คุ้นเคยกับผ้าทอานาหมื่นศรีตั้งแต่เด็ก ไม่อยากเห็นผ้าทอานาหมื่นศรีสูญสลายไปตามกาลเวลา แต่ต้องการอนุรักษ์ไว้จึงหันมาประกอบอาชีพนี้ (อารอบ เรื่องสังข์, 2556) นับว่าเป็นเรื่องแปลกเริ่มแรกนางสาวอารอบ เรื่องสังข์จะไม่สนใจประกอบอาชีพธุรกิจ แต่คงด้วยอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อม การเลี้ยงดู ที่เติบโตมากับผ้าทอานาหมื่นศรีจึงทำให้นางสาวอารอบเปลี่ยนใจมาประกอบอาชีพดังกล่าว

3) วิธีการเรียนรู้

ผู้ประกอบการมีวิธีการในการเรียนรู้ธุรกิจโดยมีวิธีการดังนี้

3.1) เรียนรู้การทำบัญชี ด้วยความช่วยเหลือจากครอบครัวและชุมชน การทำงานต้องทำงานเป็นทีม เมื่อประสบปัญหาต้องปรึกษาผู้รู้จึงจะช่วยให้แก้ปัญหาได้สำเร็จ ในที่นี้ผู้ประกอบการไม่มีความรู้ด้านบัญชี จึงต้องเรียนรู้จากผู้รู้ หากไม่คิดจะเรียนรู้ อาจโดนโกงเงินได้ภายหลัง

3.2) ได้รับการช่วยเหลือจาก อ.สุพรรณษา โปธิประเสริฐ ในการออกแบบลวดลาย พัฒนาลวดลายใหม่ๆ ทุกปี ช่างทอผ้าก็จะเรียนรู้เทคนิควิธีการออกแบบลวดลายจากอ.สุพรรณษา โปธิประเสริฐ การรับสิ่งใหม่ๆ จากหน่วยงานภายนอกเป็นสิ่งจำเป็น แต่จำเป็นกว่านั้นคือ การยอมรับคำแนะนำและการเปลี่ยนแปลงจากคำแนะนำเหล่านั้น จึงจะส่งผลต่อความก้าวหน้าในธุรกิจนั้นๆ ได้

3.3) เรียนรู้วิธีการบริหารจัดการจากผู้อาวุโสในชุมชน ไม่ว่าจะเป็น คุณยายกุศล คุณยายฉิม คุณยายฝ้าย นางบุญช่วย คุณยายเอื้อน คุณยายปลิก โดยผู้อาวุโสเหล่านี้จะให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด ผู้อาวุโสเหล่านี้เปรียบเสมือนแหล่งอาหารชั้นดี ที่หากเราไม่รับ

รับประทานเสีย อาหารเหล่านี้จะเสียได้ ดังนั้นหากในอนาคตผู้อาวุโสเหล่านี้จากไปแล้ว องค์ความรู้ที่ส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นก็อาจสูญหายไปได้ หากไม่มีการเรียนรู้จากผู้อาวุโสเหล่านี้

สรุปได้ว่า ผู้ประกอบการมีวิธีการในการเรียนรู้ธุรกิจโดยมีวิธีการดังนี้ 1) เรียนรู้การทำบัญชี 2) ได้รับการช่วยเหลือจาก อ.สุพรรณษา โปธิประเสริฐ ในการออกแบบลวดลาย พัฒนาลวดลายใหม่ๆ ทุกปี และ 3) เรียนรู้วิธีการบริหารจัดการจากผู้อาวุโสในชุมชน จะเห็นว่าในการเรียนรู้กิจการของผู้ประกอบการธุรกิจทอผ้าไหมนครี จ.ตรังนั้นจะมีวิธีการเรียนรู้มากกว่าผ้าทอเกาะยอ จ.สงขลา กล่าวคือ คนที่จะมาเป็นหัวหน้าหรือผู้ประกอบการกลุ่มทอผ้าไหมนครีได้ จะต้องรู้ทุกอย่างตั้งแต่การทำบัญชีจนถึงการขายถึงจะบริหารจัดการกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ และรู้เท่าทันทุกปัญหาที่จะเกิดขึ้น

4) ความคาดหวังต่ออาชีพ

จากการสัมภาษณ์พบว่าผู้ประกอบการทอผ้ามีความคาดหวังต่ออาชีพ โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

4.1) มีการสร้างรายได้ให้กับครอบครัวผู้ประกอบการและสมาชิก สอดคล้องกับ อารอบ เรื่องสังข์ (2556) ที่กล่าวว่า ตนเองคาดหวังว่าเมื่อประกอบอาชีพนี้จะเพิ่มรายได้ให้กับตนเอง และเพิ่มรายได้ให้แก่สมาชิกอีกทางหนึ่งด้วย

4.2) มีการอนุรักษ์ศิลปปะการทอผ้าไหมนครีให้คงอยู่ ศิลปหัตถกรรม เป็นสิ่งที่สามารถสูญสลายได้ตามกาลเวลา ดังนั้นจึงควรอนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไป ด้วยวิธีการสร้างช่างทอผ้ารุ่นใหม่ให้ต่อเนื่อง และมีการเผยแพร่ผ้าทอไหมนครีให้มากขึ้น ด้วยวิธีการปากต่อปาก จนถึงการใช้ระบบอินเทอร์เน็ตในการประชาสัมพันธ์

4.3) มีพิพิธภัณฑ์หรือโชว์รูมแสดงหอพระวัตตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อารอบ เรื่องสังข์ (2556) ผู้ประกอบการธุรกิจทอผ้าคาดหวังว่าจะมีพิพิธภัณฑ์หรือโชว์รูมเกี่ยวกับผ้าทอไหมนครี ที่มีห้องแสดงชัดเจน สวยงาม ถึงแม้ว่าปัจจุบันจะยังเป็นหอพระวัตซึ่งอาจจะไม่ได้หรูหรา แต่ในอนาคตก็คาดหวังจะเห็นพิพิธภัณฑ์ที่มีความสวยงามและเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ครบวงจรกว่าทุกวันนี้

สรุปได้ว่า ในเรื่องความคาดหวังต่ออาชีพธุรกิจทอผ้าไหมนครี สามารถสรุปได้ดังนี้

1) มีการสร้างรายได้ให้กับครอบครัวผู้ประกอบการและสมาชิก 2) มีการอนุรักษ์ศิลปปะการทอผ้าไหมนครีให้คงอยู่ และ 3) มีพิพิธภัณฑ์หรือโชว์รูมแสดงหอพระวัตตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ปัจจัยภายนอก

ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการประกอบธุรกิจทอผ้านี้ จากการสัมภาษณ์พบปัจจัยภายนอก 2 ประการที่มีผลต่อการประกอบธุรกิจนี้ คือ

1. ปัจจัยด้านความเฉพาะของอาชีพทอผ้าไหมนครี ซึ่งอาชีพทอผ้าไหมนครี เป็นเพียงอาชีพเสริม ไม่ใช่อาชีพหลักเนื่องจากเหตุผลด้านค่าตอบแทนที่ไม่สูงนัก หากเทียบกับ

อาชีพประมงหรือเกษตรกรรม อีกทั้งอาชีพทอผ้าเป็นอาชีพที่ใช้ทักษะความสามารถสูงมาก ต้องอาศัยความอดทนอย่างมาก

2. ปัจจัยการสนับสนุนจากภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชนอย่างดี ทำให้ทางกลุ่มมีความเข้มแข็ง ดังที่ อารอบ เรืองสังข์ (2556) ที่กล่าวว่า ทางกลุ่มทอผ้านาหมื่นศรีได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างดี โดยมีการส่งนักวิชาการมาให้ความรู้ด้านการทอผ้า การตลาด และการพัฒนาหีบห่อบรรจุภัณฑ์ให้สวยงาม จึงส่งผลดีต่อธุรกิจทอผ้านาหมื่นศรี จ.ตรัง

สรุปได้ว่า ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการประกอบธุรกิจทอผ้านี้ มีปัจจัยภายนอก 2 ประการที่มีผลต่อการประกอบธุรกิจนี้ คือ 1) ปัจจัยด้านความเฉพาะของอาชีพทอผ้านาหมื่นศรี และ 2) ปัจจัยการสนับสนุนจากภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชนอย่างดี

2. ข้อมูลเกี่ยวกับกิจการ

2.1 ความเป็นมาของกิจการ

จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการฯ พอสรุปได้ว่า กลุ่มทอผ้านาหมื่นศรีตั้งอยู่ใน ต.นาหมื่นศรี อ.นาโยง จ.ตรัง มีสมาชิกตามบัญชีถึง 128 คน แต่ที่ทำจริง ๆ ประมาณ 80 คน โดยสมาชิกทั้งหมดเป็นคนใน ต.นาหมื่นศรีทั้งสิ้น ในการดำเนินธุรกิจจะใช้เงินทุนของตนเอง เงินสนับสนุนจากภาครัฐ เอกชน และกู้ยืมจากสถาบันการเงิน (ธกส.) ในการเสริมความคล่องทางการเงินของกลุ่ม

จากการสังเกตจะเห็นว่าจำนวนสมาชิกของกลุ่มทอผ้านาหมื่นศรีจะมีจำนวนมาก ซึ่งน่าจะเกิดจากนโยบายที่เปิดโอกาสให้ผู้สนใจได้มีโอกาสฝึกฝนเป็นช่างทอผ้าโดยไม่มีเงื่อนไขมากมาย ดังนั้นจึงต้องยอมรับว่าในบรรดาช่างทอผ้ามีมือใหม่ทั้งหมด ย่อมมีจำนวนไม่น้อยที่อาจจะทอผ้าได้แค่ผ้าถุงหรือโสร่งเท่านั้น แต่ก็มีจำนวนหนึ่งที่มีฝีมือดีพอที่จะทอผ้าลายต่าง ๆ ที่ต้องอาศัยทักษะการทอผ้าขั้นสูง

2.2 วิธีดำเนินกิจการ

การดำเนินกิจการของทางกลุ่มทอผ้านาหมื่นศรี จ.ตรัง มีวิธีดำเนินกิจการดังนี้ ทางกลุ่มทอผ้านาหมื่นศรีจะดำเนินกิจการในรูปแบบครบวงจรตั้งแต่ต้นจนจบ ตั้งแต่เตรียมสถานที่จนกระทั่งทอผ้าสำเร็จ แล้วจึงนำไปจำหน่ายต่อไป ดำเนินการจำหน่ายในรูปแบบปลีกและส่ง โดยลูกค้าส่วนใหญ่จะเป็นอยู่ในประเทศโดยเฉพาะภาคใต้ ส่วนลูกค้าจากต่างประเทศมีบ้าง แต่ไม่มากนัก นอกจากนี้ทางกลุ่มมีการคิดค้นผลิตสินค้าใหม่ ๆ ที่มีรูปแบบนอกเหนือจากผ้าทอเป็นผืนเท่านั้น เช่น หมอน เนคไท กระเป๋า เสื้อผ้าก็จะดูทันสมัยขึ้น เจาะกลุ่มลูกค้ารุ่นใหม่หรือวัยเริ่มทำงาน และมีการสต็อกผ้าไว้จำนวนมากในการสร้างความน่าเชื่อถือของทางกลุ่มทอผ้านาหมื่นศรี เมื่อลูกค้าเห็นสินค้ามีจำนวนมากก็จะเกิดความต้องการจับจ่ายซื้อผ้าทอมาครอบครองมากขึ้น

เนื่องจากกลุ่มทอผ้านาหมื่นศรีมีจำนวนสมาชิกค่อนข้างมาก การแบ่งงานกันทำจึงทำได้ง่าย การดำเนินกิจการจึงเป็นแบบครบวงจรตั้งแต่ต้นจนจบ สาเหตุหนึ่งน่าจะเพราะมีการรวมกลุ่มทุก ๆ เดือน (ช่วงสิ้นเดือนจะมีการรับค่าตอบแทนเป็นประจำ) จึงทำให้เกิดการประชุมของกลุ่มทอผ้าในการช่วยกันดำเนินกิจการอย่างเป็นประจำและต่อเนื่อง กลุ่มทอผ้านาหมื่นศรีจะไม่ค่อยหวงวิชาเพราะมีนโยบายที่ต้องการให้ผ้าทอนาหมื่นศรีเป็นที่รู้จักในวงกว้างขึ้น ดังนั้นสมาชิกของกลุ่มจึงมีจำนวนมาก

2.3 ผลจากการดำเนินกิจการ

ผลจากการดำเนินกิจการ พบว่า

1) ในการจ่ายเงินค่าตอบแทนจะจ่ายเงินให้ตามจำนวนและประเภทของชิ้นงาน ทำมากได้รับมาก ทำน้อยได้รับน้อย และจะจ่ายค่าตอบแทนให้ในเดือนถัดไปทันที แสดงให้เห็นถึงความคล่องตัวทางการเงินของกลุ่มที่สามารถจ่ายค่าตอบแทนให้กับสมาชิกได้ โดยไม่ต้องรอจำหน่ายผ้าทอให้ได้ก่อน

2) วัตถุดิบแพงขึ้นทุก ๆ ปี ราคาสูง ทำให้กำไรน้อยลง เรื่องต้นทุนเป็นเหตุให้ราคาสินค้าต้องปรับขึ้น เป็นเรื่องที่ควบคุมได้ยาก ถ้าต้นทุนสูงขึ้น ราคาก็สูงขึ้นตามมาด้วย (อารอบ เรื่องสังข์, 2556)

3) ค่าตอบแทนที่ให้แก่ช่างทอสูง ถ้ามกลุ่มจะได้กำไรน้อย เนื่องจากทางกลุ่มต้องการสร้างรายได้ให้กับสมาชิก ดังนั้นผู้ประกอบการจึงจ่ายค่าตอบแทนในอัตราที่ค่อนข้างสูง ผลกำไรจึงน้อยตาม แต่ที่อยู่ได้เพราะมีระบบจัดการด้านการเงินที่ดี (อารอบ เรื่องสังข์, 2556)

สรุปได้ว่า ผลการดำเนินกิจการทอผ้านาหมื่นศรี พบว่า 1) ในการจ่ายเงินค่าตอบแทนจะจ่ายเงินให้ตามจำนวนและประเภทของชิ้นงาน ทำมากได้รับมาก ทำน้อยได้รับน้อย 2) วัตถุดิบแพงขึ้นทุก ๆ ปี ราคาสูง ทำให้กำไรน้อยลง และ 3) ค่าตอบแทนที่ให้แก่ช่างทอสูง ถ้ามกลุ่มจะได้กำไรน้อย

3. ผลสำเร็จของธุรกิจการทอผ้า

ทางกลุ่มทอผ้านาหมื่นศรี จ.ตรัง ได้รับผลสำเร็จอย่างดี โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 คุณภาพและความสวยงามของผ้าเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศ ผ้าทอนาหมื่นศรีถือว่าเป็นผ้าทอที่ได้รับความนิยมสูงในภาคใต้รองจากผ้าทอเกาะยอ จ.สงขลา แต่ก็มีได้แตกต่างกันมาก ผ้าทอนาหมื่นศรีมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน จึงมีการพัฒนารูปแบบการทอผ้าอย่างต่อเนื่อง และด้วยความร่วมมือของคนในชุมชนทำให้คุณภาพและความสวยงามของผ้าทอนาหมื่นศรีมิได้เป็นรองผ้าทอเกาะยอแต่อย่างใด

3.2 ได้รับรางวัลการันตีความสวยงามและคุณภาพของผ้าทอระดับประเทศ เช่น รางวัลหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ รางวัลชนะเลิศ ปี 45 เป็นลายสีทึบ รางวัลชนะเลิศระดับภาคใต้

ปี 46 เป็นลายกليبบัว เนื่องด้วยทางกลุ่มได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการในการส่งนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญการทอผ้ามาให้ความรู้ รวมถึงออกแบบลวดลายใหม่ๆ แก่ทางกลุ่มเป็นประจำ จึงส่งผลต่อการพัฒนาลวดลายผ้าทอนาหมื่นศรีเป็นอย่างดี

3.3 กลุ่มทอผ้านาหมื่นศรีมีรายได้เพิ่มขึ้นทุกปี ด้วยการส่งเสริมสนับสนุนเป็นอย่างดีจากภาครัฐและเอกชนทำให้ผ้าทอนาหมื่นศรีเป็นที่รู้จักในวงกว้างขึ้น มีการนำผ้าไปแสดงโชว์ที่ททท.เป็นประจำ และได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก ด้วยเพราะสีที่เป็นเอกลักษณ์ ลวดลายที่ประณีต เป็นเอกลักษณ์จึงได้รับความสนใจมาก รายได้จึงเพิ่มตามมาด้วย (อารีย์ ปั่นทอง, 2556)

3.4 สมาชิกในกลุ่มมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เมื่อสมาชิกมีรายได้สูงขึ้น ความเป็นอยู่ของสมาชิกก็ดีขึ้น แต่จะเป็นในรูปแบบพอเพียงตามแนวของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

สรุปได้ว่า ทางกลุ่มทอผ้านาหมื่นศรี จ.ตรัง ได้รับผลสำเร็จอย่างดี โดยมีรายละเอียดดังนี้

- 1) คุณภาพและความสวยงามของผ้าเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศ เพราะช่างทอผ้าที่เป็นครูจะคอยให้ความใส่ใจต่อศิษย์ของตนตลอดเวลาและต้องการให้ผลงานผ้าทอออกมามีคุณภาพตลอด จะมีการตรวจสอบคุณภาพผ้าทออยู่เรื่อยๆ จึงทำให้ผ้าทอนาหมื่นศรีเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศ ด้วยการได้รับรางวัลการันตีความสวยงามและคุณภาพของผ้าทอระดับประเทศ
- 3) กลุ่มทอผ้านาหมื่นศรีมีรายได้เพิ่มขึ้นทุกปี และ สมาชิกในกลุ่มมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ถึงแม้ว่าทางกลุ่มจะได้กำไรน้อยลงและต้องรับภาระต้นทุนที่สูงขึ้นทุกปีก็ตาม แต่ทางกลุ่มก็ยังคงนโยบายที่ต้องการเพิ่มรายได้ให้แก่สมาชิกของทางกลุ่มเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของคนในชุมชน

4. ผลกระทบต่อชุมชน

ผลจากการดำเนินกิจการทอผ้านาหมื่นศรี จ.ตรัง ส่งผลกระทบต่อให้ชุมชนนาหมื่นศรีมีความเปลี่ยนแปลง ดังนี้

4.1 การประกอบอาชีพมีการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ เดิมคนส่วนใหญ่จะประกอบทำสวนยาง เพาะปลูกอย่างเดียว แต่ปัจจุบันจะทำสวนยาง เพาะปลูก และทอผ้าตามลำดับ

4.2 มีสวัสดิการให้แก่ช่างทอสูงอายุซึ่งทอผ้าไมไหวแล้ว เดือนละ 300 บาทต่อคน เพื่อเป็นการช่วยเหลือบุคคลอาวุโสที่ทอผ้ากับทางกลุ่มมาเป็นเวลานาน เมื่อเขาเหล่านั้นไม่สามารถเดินหรือทอผ้าได้แล้ว ทางกลุ่มจึงตอบแทนด้วยการให้เงินเดือนๆ ละ 300 บาทต่อคน (อารอบ เรื่องสังข์, 2556)

4.3 สมาชิกมีแหล่งเงินทุนยามฉุกเฉิน โดยจะสามารถกู้ยืมเงินจากทางกลุ่มเพื่อช่วยเหลือครอบครัวยามฉุกเฉินได้ โดยจะให้กู้ยืมคนละไม่เกิน 5,000 บาท

4.4 ลูกหลานของสมาชิกมีการศึกษาที่สูงขึ้น ขั้นต่ำคือ ปริญญาตรี เนื่องจากค่าตอบแทนการทอผ้านาหมื่นศรีของทางกลุ่มให้อัตราที่สูงกว่าที่อื่น ๆ จึงมีส่วนช่วยให้สมาชิกมีเงินทุนส่งบุตรหลานเรียนต่อได้ (อารอบ เรื่องสังข์, 2556)

4.5 สมาชิกในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ความเป็นอยู่ก็ดีขึ้นด้วย รายได้ที่เพิ่มขึ้นเกิดจากการทอผ้า ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเป็นอาชีพเสริมมากกว่าอาชีพหลัก ดังนั้นนอกเหนือจากรายได้อาชีพหลักแล้ว เมื่อมีรายได้เสริมเกิดขึ้น ย่อมส่งผลดีต่อความเป็นอยู่ของสมาชิกที่เพิ่มขึ้นด้วยตามลำดับ

สรุปได้ว่า ผลจากการดำเนินกิจการทอผ่านานาหมื่นศรี จ.ตรัง ส่งผลกระทบต่อให้ชุมชนนาหมื่นศรีมีความเปลี่ยนแปลง ดังนี้ 1) การประกอบอาชีพมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่ประกอบอาชีพเพาะปลูก กรีดยาง แต่ในปัจจุบันจะเพิ่มอาชีพทอผ้าเข้าไปด้วย 2) มีสวัสดิการให้แก่ช่างทอสูงอายุซึ่งทอผ้าไม่ไหวแล้ว นับว่าเป็นสวัสดิการที่กลุ่มทอผ้าเกาะยอไม่ได้มีให้แก่สมาชิก ในขณะที่กลุ่มทอผ้าเกาะยอจะมีสวัสดิการเงินกู้ให้สมาชิกและเงินปันผลให้สมาชิก แต่กลุ่มทอผ่านานาหมื่นศรีจะมีสวัสดิการนอกเหนือจากที่เกาะยอ คือ สวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุที่เคยทอผ้ามาก่อนแต่ปัจจุบันไม่สามารถทอผ้าได้แล้ว นับว่าเป็นสวัสดิการที่ดีอันหนึ่ง 3) สมาชิกมีแหล่งเงินทุนยามฉุกเฉินโดยเมื่อสมาชิกมีปัญหาการเงิน ทางกลุ่มจะให้กู้ยืมตามความจำเป็นในวงเงินที่สามารถให้ได้ 4) ลูกหลานของสมาชิกมีการศึกษาที่สูงขึ้น และ 5) สมาชิกในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ความเป็นอยู่ก็ดีขึ้นด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรมีการนำช่างทอผ้าซึ่งเป็นครูสอนมาอบรมเชิงปฏิบัติการว่าด้วยเรื่องของวิธีการสอน เพราะโดยส่วนใหญ่ช่างทอผ้าทั้งเกาะยอและนาหมื่นศรีจะสอนโดยอาศัยสื่อการสอนซึ่งมีอยู่แล้ว ไม่ต้องมีการพัฒนาสื่อการสอนใหม่ๆ เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ช่างทอผ้าทั้งสองกลุ่มก็ได้เตรียมการสอนอย่างเต็มระบบ ดังนั้นการนำครูช่างทอมาฝึกปฏิบัติการสอนจะช่วยให้เข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ให้แก่ศิษย์ของตน
2. ควรมีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ผ้าทอระหว่างกลุ่มผ้าทอต่าง ๆ ในภาคใต้ เพื่อเป็นประโยชน์ซึ่งกันและกัน อันเป็นการพัฒนากลุ่มทอผ้าเกี่ยวกับการสอนและจัดการเรียนรู้ให้แก่ศิษย์ของกลุ่มผ้าต่าง ๆ ในภาคใต้ไปพร้อมกันเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เมื่อมีปัญหาหรือต้องการความช่วยเหลือเกิดขึ้นในกลุ่มทอผ้า ระบบเครือข่ายการเรียนรู้ผ้าทอจะช่วยแก้ปัญหาตรงนี้ได้ง่ายขึ้น
3. ควรมีการสร้างเครือข่ายกลุ่มทอผ้าต่าง ๆ ในภาคใต้ เพื่อแลกเปลี่ยนสินค้าหรือวัตถุดิบต่าง ๆ ซึ่งกันและกัน รวมไปถึงการแลกเปลี่ยนนวัตกรรมใหม่ๆ อีกด้วย
4. กลุ่มทอผ้าเกาะยอจำเป็นต้องหาวิธีการเพิ่มจำนวนช่างทอผ้าให้มากกว่าที่มีอยู่แล้ว มิฉะนั้นภูมิปัญญาทอผ้าจะมีโอกาสสูญสลายไปพร้อมกับช่างทอที่นับวันจะลดจำนวนลง

เรื่อย ๆ ฉะนั้นเกณฑ์การรับช่างทอผ้าหน้าใหม่จึงไม่ควรยุ่งยากและควรแก้ไขระบบการจ่ายค่าตอบแทนให้รวดเร็วกว่าที่เป็นอยู่ เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจในการหันมาประกอบอาชีพทอผ้าเกาะยอให้มากขึ้น

5. ผู้ประกอบการธุรกิจทอผ้าควรได้รับการอบรมเกี่ยวกับเรื่องการตลาด การทำบัญชี การทอผ้า และการบริหารจัดการ เพื่อให้เป็นบุคคลซึ่งรอบรู้ในทุก ๆ เรื่อง อันจะเป็นประโยชน์ในการรู้เท่าทันต่อวงการผ้าทอ
6. กลุ่มทอผ้าเกาะยอและนาหมื่นศรีควรร่วมกับชุมชนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ และเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วม เพื่อเป็นการปลูกฝังความรัก ความต้องการสืบสาน และความต้องการอนุรักษ์ อันจะเกิดเป็นความสัมพันธ์ที่ดีและความรู้สึกรักกลุ่มทอผ้าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนอย่างแยกจากกันไม่ได้ เมื่อมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชนการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้าก็จะดำเนินไปได้อย่างสะดวกราบรื่นมากขึ้น กิจกรรมผ้าทอก็จะขยายธุรกิจได้มากขึ้นด้วย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรส่งเสริมให้มีการทำวิจัยในเรื่ององค์ประกอบในลวดลายผ้าทอเกาะยอ จ.สงขลา และผ้าทอนาหมื่นศรี จ.ตรัง
2. ควรมีการวิจัยการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นที่เกี่ยวกับผ้าทอเกาะยอ จ.สงขลา และผ้าทอนาหมื่นศรี จ.ตรัง
3. ควรมีการวิจัยกรณีศึกษาของช่างทออาวุโสซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีในการทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา และผ้าทอนาหมื่นศรี จ.ตรัง